

Ο ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ,

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ὑπὸ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΤΕΡΖΑΚΗ.

Φυλλάδιον Η'. Αύγουστος 1858.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Περὶ Προνοίας (συνέχεια).—Ὁ Παύσαβλος Ἰώβ.—Περίγρησις Γάλλου ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ 1855 (συνέχεια).—Ἐκ τῶν τοῦ Ἐδμόνδου Ἄβούτ.—Μελίκη Δοκίμιον, Περὶ πολιτισμοῦ τῶν Κερκυραίων κ.τ.λ. (συνέχεια καὶ τέλος).—Ἐπιστολαὶ ἀνέκδοτοι Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρωος.—Ὁ Κόλαξ.

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ,

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΡΜΗΣ

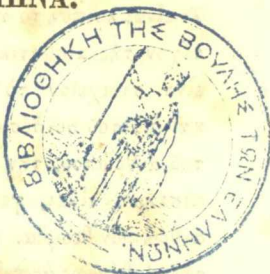
Ἀντωνίου Τερζάκη.

1858.

Ο ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ,

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ (*)

(Συνέχεια).

Ἀπεδείξαμεν ἐν τῷ προηγουμένῳ μαθήματι τὴν Θεϊαν Πρόνοιαν καὶ κατὰ τὴν διάπλασιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, καὶ κατὰ τὴν σύστασιν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, καὶ εἶδομεν, ὅτι ἀμφότερα ἀναφαίνονται ὡς δύο θαυμαστοὶ μηχανισμοὶ, θαυμασίως ἐφηρμοσμένοι εἰς τὸν σκοπὸν εἰς ὃν προωρίσθησαν, εἰς αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλὰ, καθὼς ἤδη πολλάκις εἶπομεν, ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον σῶμα καὶ νόησις, ἀλλὰ καὶ ἠθικότης· ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος παρὰ τὴν νόησιν ἔχει καὶ τὴν ἠθικότητα, καὶ ἀπομένει νὰ συμπληρώσωμεν τὴν ἀπόδειξιν τῆς Θεϊας Πρόνοιαις καὶ κατὰ τὸ τρίτον τοῦτο στοιχεῖον τοῦ ἀνθρώπου, ἐξ οὗ, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, πηγάζουσι τὰ πολλὰ ζητήματα ὅσα ἐγείρονται κατὰ τὴν μελέτην τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ κόσμου καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Τί εἶναι ἠθικότης, τὸ ἠθικὸν στοιχεῖον τοῦ ἀνθρώπου; ἐννοεῖτε, κύριοι, ὅτι κατὰ τὸ παρὸν δὲν δυνάμεθα νὰ προλάβωμεν ὅλας τὰς θεωρίας ὅσας θέλομεν ἀναπτύξει, ὅταν εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἐκ-

(*) Μάθημα ΑΔ'.

θεσιν τοῦ δευτέρου μέρους τῶν παραδόσεων τούτων, ὅταν ἐπιληφθῶμεν τῶν ἠθικῶν κυρίως ἐπιστημῶν· δὲν δυνάμεθα νὰ προλάβωμεν πάσας τὰς θεωρίας ταύτας, ἀλλὰ δυνάμεθα καὶ ὀφείλομεν, διὰ τινος γενικωτάτης καὶ ἐπιπολαίου ἐξετάσεως τοῦ στοιχείου τούτου τοῦ ἀνθρωπίνου, ὅπως νὰ βεβαιωθῶμεν, ἐὰν καὶ κατὰ τὸ στοιχεῖον τοῦτο τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχη ἐκείνη ἡ θαυμαστὴ πρόνοια, ἣν ἀνεκαλύψαμεν καὶ ἀπεδείξαμεν κατὰ τὰ ἄλλα. Τί εἶναι λοιπὸν τὸ ἠθικὸν στοιχεῖον; εἶναι στοιχεῖον διάμεσον, μετέχον τῆς αἰσθητικῆς ἀφ' ἐνός, τῆς νοητικῆς ἐνεργείας ἀφ' ἑτέρου· εἶναι στοιχεῖον τὸ ὁποῖον συνδέει πρὸς ἄλληλα τὰ δύο πρῶτα, καὶ διὰ τοῦ συνδέσμου τούτου παράγει τὴν ἐξωτερικὴν ἐνεργεῖαν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν λεγομένην πράξιν· καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἠθικὴ ἐπιστήμη εἶναι, γενικῶς θεωρουμένη, ἡ περὶ τῆς πράξεως τῶν ἀνθρώπων θεωρία. Τίτι τρόπον τὸ ἠθικὸν στοιχεῖον, μετέχον τῆς αἰσθήσεως ἀφ' ἐνός, δηλ. τῆς ὀλικότητος τῆς ἡμετέρας φύσεως, καὶ τῆς νοήσεως ἀφ' ἑτέρου, δηλ. τοῦ πνευματικοῦ στοιχείου τοῦ ἀνθρώπου, τίτι τρόπον τὸ διάμεσον τοῦτο στοιχεῖον συνενεοῖ τὰ δύο ἄλλα, καὶ διὰ τῆς συνενώσεως ταύτης παράγει τὴν ἐξωτερικὴν ἐνεργεῖαν, τὴν πράξιν;

Ἡ αἰσθησις δὲν εἶναι μόνον πηγὴ γνώσεως καὶ ἡ νόησις ὡσαύτως. Ἡ αἰσθησις, παρὰ τὴν εἶδησιν ἣν παρέχει εἰς ἡμᾶς περὶ τῶν ἐκτός, παράγει ἐν ἡμῖν ἰδιαιτέραν διάθεσιν, ἣτις διαφέρει κατὰ τὰ διάφορα ἀντικείμενα τῶν αἰσθήσεων. Ἐπίσης ἡ νόησις, ἐν ᾧ εἶναι κυρίως πηγὴ γνώσεως πρὸς τὸν ἀνθρώπον, καθ' ὅσον ἐκ τῆς νοήσεως πηγάζουσιν αἱ ἔννοιαι, αἱ ἰδέαι, ὅλα τὰ νοητικὰ στοιχεῖα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, εἶναι συγχρόνως καὶ πηγὴ ἰδιαιτέρας τινὸς καταστάσεως τῆς ψυχῆς ἡμῶν καθ' ἣν διατιθέμεθα οὕτως ἢ ἄλλως πρὸς τὰ διάφορα ἀντικείμενα τῆς νοήσεως, καθὼς διατιθέμεθα οὕτως ἢ ἄλλως πρὸς τὰ διάφορα ἀντικείμενα τῆς αἰσθήσεως. Ἡ ἰδιαιτέρα αὕτη κατάστασις ἢ διάθεσις, ἣτις προέρχεται ἐκ τῆς αἰσθήσεως ἀφ' ἐνός, ἐκ τῆς νοήσεως ἀφ' ἑτέρου, εἶναι κατάστασις ἡδονῆς ἢ λύπης, κατὰ τὰ διάφορα ἀντικείμενα ὧν ἀντιλαμβαν-

νόμεθα διὰ τῶν αἰσθήσεων, ἢ ἄτινα νοοῦμεν διὰ τῆς διανοίας. Ὅσα παρίστανται ὡς εὐάρεστα παράγουσι τὴν κατάστασιν ἐκείνην ἣν καλοῦμεν *ἡδονήν*· ὅσα δὲ ὡς δυσάρεστα παράγουσι *λύπην* καὶ ἀμφοτέραι αὗται προέρχονται, εἴτε ἐκ τῆς αἰσθήσεως, ὅταν πρόκειται περὶ ὀλικῶν ἀντικειμένων, εἴτε ἐκ τῆς νοήσεως, ὅταν πρόκειται περὶ ἀντικειμένων ἀπλῶς νοητῶν. Ἐκ τῶν δύο τούτων καταστάσεων, τῆς ἡδονῆς ἀφ' ἐνός, τῆς λύπης ἀφ' ἑτέρου, περὶ ὧν διεξοδικῶς θέλομεν διαλαβεῖν ἐν τῇ ἠθικῇ, ἀλλ' ὅς μόνον σημειοῦμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος, προέρχονται διαθέσεις τινὲς ἐναντίαι ἀλλήλαις, προέρχεται ἐκ τῆς ἡδονῆς ἐκείνη ἢ διάθεσις τῆς ψυχῆς ἣν ὀνομάζομεν *ἐπιθυμίαν*, προέρχεται ἐκ τῆς λύπης ἢ κατάστασις ἐκείνη ἣν ὀνομάζομεν *ἀποστροφὴν*. Ἐκ δὲ τῆς ἐπιθυμίας ἀφ' ἐνός, καὶ τῆς ἀποστροφῆς ἀφ' ἑτέρου γεννᾶται ἡ *ἀγάπη* καὶ τὸ *μῖσος*. Καὶ ἐντεῦθεν ἅπαντα τὰ διάφορα καὶ ποικίλα πάθη τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, ἄτινα διαφέρουσιν ἀλλήλων, οὐχὶ ὡς ἐκ τῆς πηγῆς ἐξ ἧς πάντα προέρχονται, ἀλλ' ὡς ἐκ τῶν ἀντικειμένων ἄτινα ἐγείρουσιν αὐτά. Κατὰ τὴν ἄπειρον διαφορὰν τῶν ἀντικειμένων, ὧν ἀντιλαμβάνεται ὁ ἀνθρώπος διὰ τῶν αἰσθήσεων, ἄτινα νοεῖ διὰ τῆς νοήσεως, ἀναπτύσσονται καὶ διάφορα πάθη, ἄτινα ταραττοῦσι τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἄτινα κινουσιν ἐνταυτῷ τὴν προσωπικὴν ἀρχὴν, ἣτις, ὡς εἶδομεν, εἶναι ἡ πηγὴ τῆς πράξεως καὶ τῆς ἐνεργείας.

Κατὰ τί λοιπὸν τὰ πάθη ἀποδεικνύουσι τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὴν ἠθικὴν σύστασιν τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ᾧ ἀπ' ἐναντίας τὰ πάθη θεωροῦνται ὡς αἱ πηγαὶ ὄλων τῶν παρεκτροπῶν, ὄλων τῶν κακιῶν, δι' ὧν ὁ ἀνθρώπος παρασύρεται, ἀπομακρύνεται ἀπὸ τοῦ προορισμοῦ του, ἀπὸ τοῦ ὅρου πρὸς ὃν φαίνεται προωρισμένος; τὰ πάθη εἶναι τὰ ἰσχυρότατα ἐλατήρια τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας· τὰ πάθη κατὰ τοσοῦτον εἶναι νόμιμα καὶ ἀναγκαῖα, καθ' ὅσον περικλείονται ἐντὸς τῶν ὀρίων ἄτινα ἐπιβάλλει εἰς αὐτὰ ἄλλη δύναμις ἀνωτέρα· ἀλλ' ἐν τοσοῦτῳ τὰ πάθη εἶναι τὰ ἰσχυρότερα ἐλατήρια τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, καὶ ἐὰν ἡδυνάμεθα δι' ἀπλῆς ὁ-

ποθέσεως νὰ φαντασθῶμεν ἀνθρώπινον ὄν, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἔχη διόλου πάθη, βεβαίως ἠθέλομεν φαντασθῆ ὅν μηδὲν ὁμοιάζον πρὸς τὸ πραγματικὸν ἐκεῖνο ὄν, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται ἄνθρωπος. Καὶ τῷ ὄντι, ἐὰν περιορίσητε τὸν ἄνθρωπον, εἴτε εἰς μόνον τὸ αἰσθητικὸν στοιχεῖον, εἴτε εἰς μόνον τὸ νοητικὸν, ἐξαλείψετε ἐκ τοῦ ἀνθρώπου τὴν πηγὴν τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐνεργείας, ἀφαιρεῖτε ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἰσχυρότατον ἐλατῆριον τῆς πράξεως καὶ ἐνεργείας· καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ ἄνθρωπος καταντᾷ, εἴτε ἀπλοῦς ὕλικὸς ὄργανισμὸς, εἴτε ἀπλὴ νοητικὴ δύναμις· κατ' οὐδετέραν ὁμῶς τῶν δύο ὑποθέσεων ἀναφαίνεται ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν πλήρη αὐτοῦ σύστασιν. Ὅτι δὲ τὰ πάθη, κατὰ τὴν γενικωτέραν ἔννοιαν τῆς λέξεως, συντείνουνσι πρὸς ἀνάπτυξιν, πρὸς συντήρησιν, πρὸς τελειοποίησιν τῆς ἀνθρωπότητος, τοῦτο εἶναι ἀνατίρρητον, καὶ τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις ἐκείνης τῆς προνοίας, ἣτις καθὼς ἐνεργεῖ ἐν τῇ φύσει δι' ἐλαχίστων καὶ ἀπλουστάτων μέσων πρὸς πραγματοποίησιν μεγίστων καὶ ὑψηλοτάτων σκοπῶν, ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἐνεργεῖ διὰ τῶν ἀπλουστάτων ἐκείνων διαθέσεων, εἰς ἃς, ὡς ἐλέγομεν πρὸ μικροῦ, ἀνάγονται ἐπὶ τέλους ὅλα τὰ πάθη τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας. Τῷ ὄντι, ἐὰν ἐξετάσωμεν ποῖα τὰ ἀντικείμενα ὅσα κατὰ πρῶτον ἀγαπᾷ ὁ ἄνθρωπος, ὅσα ἀποστρέφεται, ὅταν εὐρίσκειται κατὰ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ κατάστασιν, θέλομεν ἰδεῖ ὅτι εἶναι ἐκεῖνα ἅτινα εἶναι πραγματικῶς ὠφέλιμα εἰς αὐτὸν (ὡς πρὸς τὴν ἀγάπην) ἐπιβλαβῆ (ὡς πρὸς τὸ μῖσος). Δὲν ἤθελε συντηρηθῆ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ἐὰν διὰ τῆς ἡδονῆς ἀφ' ἑνὸς, διὰ τῆς λύπης ἀφ' ἑτέρου, δὲν ἠδύνατο εἶτε νὰ ἀρρομιοῖσθαι πρὸς ἑαυτὸ ἐκεῖνα τὰ ἀντικείμενα ὅσα δύνανται νὰ τὸ ὠφελήσωσιν, εἴτε νὰ ἀποκρούσθαι ἐκεῖνα ὅσα δύνανται νὰ τὸ βλάψωσιν· ἢ ἐπιθυμῖα καὶ ἢ ἀγάπη ἀφ' ἑνὸς, ἢ ἀποστροφή καὶ τὸ μῖσος ἀφ' ἑτέρου παρίστανται ὡς δύο θαυμαστά ἐλατῆρια, δι' ὧν τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ὑποκινούμενον ὑπὸ τῆς ψυχικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐνεργείας, ἔλκει πρὸς ἑαυτὸ τὰ ἀντικείμενα ἐξ ὧν δύνανται νὰ ὠφελῆθῃ, ἀποκρούει, ἀπομακρύνει ἐκεῖνα ἐξ ὧν προσδοκᾷ βλάβην ἢ ζημίαν.

Ἄλλ' ὁ ἠθικὸς οὗτος μηχανισμὸς, οἷος ἀναφαίνεται κατὰ τὴν πρῶτην αὐτοῦ ἀνάπτυξιν, εἶναι βεβαίως ἀτελέστατος, καθ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι προωρισμένος μόνον πρὸς συντήρησιν, πρὸς τροφήν, πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ ἰδίου σώματος, ἀλλ' εἶναι πρὸς τούτοις προωρισμένος πρὸς τινὰς ὑψηλοτέρους καὶ εὐγενεστέρους σκοπούς· εἶναι προωρισμένος πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ ὑψηλοτάτου ἐκείνου τέλους, τὸ ὁποῖον καλοῦμεν ἀγαθὸν τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ πρὸς ὃ εἶδομεν, ὅτι εἶναι προδιατεταγμένοι ἅπαντες οἱ ὑποδεέστεροι σκοποὶ τῆς φύσεως, διότι ἅπαντα ἡ φύσις εἶναι προετοιμασία πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ τελειοποίησιν τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι μέσον πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τελειοποίησιν ταύτην. Καὶ ποῖοι εἶναι οἱ ὑψηλότεροι καὶ εὐγενέστεροι οὗτοι σκοποὶ πρὸς οὓς τείνει ὁ ἄνθρωπος; εἶναι κατὰ πρῶτον ἡ πολλαπλασίασις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἡ μόρφωσις τῶν μικρῶν ἐκείνων κοινωνιῶν ἃς καλοῦμεν οἰκογενείας, ἡ μόρφωσις ἀκολουθῶν τῶν μεγαλητέρων ἐκείνων κοινωνιῶν ἃς καλοῦμεν ἔθνη καὶ λαοὺς, ἡ μόρφωσις τέλος τῆς μεγάλης κοινωνίας ἣν καλοῦμεν ἀνθρωπότητα, εἰς ἣν ἐπὶ τέλους ἀνάγονται πᾶσαι αἱ προσπάθειαι τῶν ἀτομικῶν ἀνθρώπων καὶ δι' ἧς τελεῖται πᾶσα ὕλική καὶ πνευματικὴ πρόοδος. Τίνοι τρόπων μορφοῦνται αἱ κοινωνίαι αὗται, ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐκείνου μορίου, ὡς ἔλεγεν ὁ Ἀριστοτέλης, τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν οἰκογένειαν, μέχρι τῆς μεγάλης ἐκείνης οἰκογενείας περὶ ἧς ὁμολογητέον ὅτι δὲν συνέλαβον ἀκριβῆ ἰδέαν οἱ ἀρχαῖοι, ἀλλὰ περὶ ἧς ἐφώτισεν ἡμᾶς ὁ Χριστιανισμὸς; ποῖος ὁ μοχλὸς τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, εἴτε κατὰ τὴν μικροτάτην κοινωνίαν, τὴν οἰκογενεακὴν, εἴτε κατὰ τὴν μεγαλητέραν, τὴν ἐθνικὴν, εἴτε κατὰ τὴν μεγίστην τῆς ἀνθρωπότητος; ὁ μοχλὸς ὁ ἰσχυρότατος καὶ δραστηριώτατος εἶναι αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ στοιχεῖον, αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ αἶσθημα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ ἀγάπη ἢ ἡ μῖσος, κατὰ τὰ διάφορα ἀντικείμενα ἅτινα διεγείρουσιν αὐτὸ ἐν τῇ ψυχῇ, εἶναι αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ πάθη, ἅτινα γεννῶνται ἐκ τῶν πρώτων πηγῶν, τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ μίσους, ἅτινα διακλαδοῦνται καὶ ποικίλλονται κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν, εἴτε τὴν κοινωνικὴν, εἴτε τὴν ἱστορικὴν τῆς ἀνθρω-

πότητος. Καὶ τῶντι, πρὸς σύστασιν οἰκογενείας ἀναφαίνεται κατὰ πρῶτον γλυκυτάτον καὶ εὐγενέστατον αἶσθημα, ὁ ἔρωσ, ἐκείνη ἡ ἀγάπη, δι' ἧς συσταίνεται καὶ παγιοῦται ἡ οἰκογένεια. Ἡ ἀγάπη αὕτη ἀναπτύσσεται διὰ τῆς συμβιώσεως τῶν συζύγων, γίνεται ἐκείνη ἡ ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη καὶ ἀφοσίωσις, ἄνευ τῆς ὁποίας ἀδύνατον ἦθελεν εἶσθαι νὰ διατηρηθῇ οἰκογένεια. Ἡ ἀγάπη αὕτη μεταβάλλεται ἀκολούθως, γίνεται πατρικὴ ἢ μητρικὴ στόργη πρὸς τὰ τέκνα, καὶ τὰ αἰσθήματα ταῦτα εἶναι τόσον ἰσχυρὰ καὶ δραστήρια, παράγουσι τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα θαύματα, πολλαπλασιάζουσι ἐπὶ τοσοῦτον τὰς ὑλικὰς καὶ ἠθικὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε ἐνίοτε ἡ πατρικὴ καὶ ἰδίως ἡ μητρικὴ σorge φθάνει εἰς τὸν βαθμὸν ἐκείνου τῆς ἠθικότητος τὸν ὅποιον ὀνομάζομεν ἠρωϊσμόν, καὶ ἡ αὕτη ἀγάπη ἑτέραν παράγει, τὴν ἀγάπην, ἣν ἐξ ἀνάγκης τρέφουσι τὰ τέκνα πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτῶν. Αὕτῃ ἡ ἀγάπη ἐκτείνεται ἀκολούθως· αὐτὸ τὸ αἶσθημα, τὸ ὅποιον παρήγαγε κατ' ἀρχὰς τὴν οἰκογένειαν, συντείνει ὡσαύτως πρὸς παγίωσιν καὶ ἐπέκτασιν τῆς οἰκογενείας διὰ τοῦ γλυκυτάτου αἰσθήματος τὸ ὅποιον ἐγείρεται εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀδελφῶν πρὸς ἀλλήλους. Ἀλλ' ἄχρι τοῦδε τὸ αἶσθημα, τὸ ἠθικὸν τοῦτο στοιχεῖον τῆς ἀνθρωπότητος παρίσταται ὡς σύνδεσμος, ὡς μοχλὸς ἐνεργείας πρὸς παραγωγὴν τῆς ἐλαχίστης τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν, πρὸς μύρφωσιν τοῦ πυρῆνος ἐκείνου ἐξ οὗ πρέπει ν' ἀναβλαστήσῃ τὸ δένδρον τῆς κοινωνίας καὶ τῆς ἱστορίας. Πρὸς ἐκβλάστησιν δὲ τοῦ θαυμαστοῦ τούτου δένδρου ἀνάγκη ν' ἀναπτυχθῇ αὐτὸ τοῦτο τὸ αἶσθημα, τὸ ἠθικὸν στοιχεῖον τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τινὰ νέαν φάσιν, ὑπὸ τινὰ νέαν ὄψιν, ἣτις ὁμως οὐδὲν ἕτερον εἶναι οὐσιωδῶς ἢ αὐτὸ ἐκείνο τὸ πρωταρχικὸν αἶσθημα, τὸ ὅποιον μεταβάλλεται, ἀναπτύσσεται, ἐκτείνεται, ἀλλὰ διαμένει ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν, ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, πάντοτε ἐν καὶ τὸ αὐτό. Ποῖος εἶναι ὁ ἰσχυρότατος σύνδεσμος τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας; εἶναι αἶσθημα τὸ ὅποιον ἐγείρει εἰς ἡμᾶς ἡ ὑπαρξίς ἄλλων ὄντων ὁμοίων τῷ ἡμετέρῳ ἅμα βλέπομεν ἄνθρωπον, ἀνεξαρτήτως τῶν ἰδικαιτέρων περιστάσεων, αἵτινες δύνανται

νὰ τροπολογήσωσι τὸ ἐν ἡμῖν ἐγείρομενον ὑπὸ τῆς θεάς ταύτης ἠθικὸν αἶσθημα, αἰσθανόμεθα ἐξ ἀνάγκης αἶσθημά τι τὸ ὅποιον ὀνομάζομεν *συμπάθειαν*· ἡ συμπάθεια εἶναι ἡ πρώτη βᾶσις τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, ἠθικῶς θεωρουμένης, ἀνεξαρτήτως τῆς ὑλικῆς ἀνάγκης, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἰσχυροτέρου ἐκείνου συνδέσμου, ὃν ἐπιβάλλει τὸ συμφέρον καὶ ὁ κοινωνικὸς καὶ πολιτικὸς νόμος. Ἡ κοινωνία, ἠθικῶς θεωρουμένη, οὐδὲν ἕτερον εἶναι ἢ ἀποτέλεσμα τῆς ἀνθρωπίνης συμπαθείας· ἡ συμπάθεια αὕτη ἀναπτύσσεται, τελειοποιεῖται, ἐνισχύεται, γίνεται ἀκολούθως *φιλία*, *φιλανθρωπία*, *ἀδελφότης*, γίνεται τὸ καθολικώτατον ἐκεῖνο αἶσθημα, τὸ ὅποιον συνδέει ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα, γίνεται τὸ πολυτιμώτατον ἐκεῖνο αἶσθημα ὅπερ ἀνέπτυξε κατὰ τὸν νέον πολιτισμὸν ὁ Χριστιανισμὸς, ἐκεῖνο τὸ αἶσθημα τῆς καθολικῆς ἀγάπης καὶ ἀδελφότητος, πρὸς ὃ τείνει ἀκαταπαύστως ἡ ἀνθρωπότης, καὶ τὸ ὅποιον ἐπιβάλλει εἰς ἡμᾶς ἡ πίστις καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἠθικὴ.

Ἀλλ' ἐννοεῖτε, ὅτι τὸ αἶσθημα, καθὸ στοιχεῖον μετέχον τοῦ ὑλικοῦ στοιχείου τῆς ἀνθρωπότητος ἀφ' ἐνός, καὶ τοῦ νοητικοῦ ἀφ' ἑτέρου, τὸ αἶσθημα, καθὸ ἐλατῆριον τῶν πράξεων, δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἐν ἑαυτῷ τὸν κανόνα τῆς ἐνεργείας του. Τὸ αἶσθημα τὸ ἠθικὸν, εἴτε ἀγάπη, εἴτε μῖσος, τὸ αἶσθημα πρὸς τὰ διάφορα καὶ ποικίλα ἀντικείμενα, εἴτε ἄψυχα, εἴτε ἔμψυχα, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων εὐρισκόμεθα, τὸ αἶσθημα θεωρούμενον ὡς ἀρχὴ ἐνεργείας, οὐδὲν ἕτερον εἶναι, ἢ τὸ ἐλατῆριον τῆς μηχανῆς, δὲν εἶναι, δὲν δύναται νὰ ἦναι ὁ κανὼν, ὅστις ρυθμίζει τὴν κίνησιν τῆς μηχανῆς ταύτης. Πρὸς τοῦτο ἐνεφύτευεν ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν δυνάμιν ἀνωτέραν, ἣτις διὰ τῶν ἰδίων ἐννοιῶν, διὰ τῶν ἰδίων ἀρχῶν, ἐν τῷ ρυθμίζει πᾶσαν νόησιν, ἀποκαλύπτει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν νόμον τῆς ἐνεργείας του, τὸν ἠθικὸν νόμον, καὶ ὁ νόμος οὗτος, καθὸ ἀπόλυτος, καθολικὸς καὶ ἀναγκαῖος, ἐπιβάλλεται εἰς τὸ αἶσθημα, ρυθμίζει τὸ αἶσθημα, κανονίζει τὴν ἠθικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ διευθύνει αὐτὴν πρὸς τὸν ἀληθῆ ὄρον τῆς ὑπάρξεως· καὶ τοῦ προορισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἄλλα τίνι τρόπῳ ὁ ἄκαμπος, ὁ σιδηροῦς οὗτος κανὼν τοῦ ἠθικοῦ νόμου ἠδύνατο νὰ ἐφαρμοσθῆ ἐπὶ τοῦ ζωηροτάτου στοιχείου τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, τὸ ὅποιον ἄχρι τοῦδε παρατηρήσαμεν; τίνι τρόπῳ ἠδύνατο αὐτὸς ὁ λόγος νὰ καταδαμάσῃ, νὰ καταπραῦνῃ τὰ πάθη, νὰ διευθύνῃ καὶ μετριάσῃ καὶ ῥυθμίσῃ αὐτὰ, ὅταν ἡ φρόνησις τὸ ἀπαιτῆ; πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖος ἦτο ἕτερος μοχλὸς, ἑτέρα δύναμις, ἥτις ἀνεξάρτητος καθ' ἑαυτὴν, πάντῃ ἐλευθέρα, ἤθελε κυριεύσει πάντα τὰ ἐσωτερικὰ στοιχεῖα τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, καὶ ἤθελε ῥυθμίσει αὐτὰ κατὰ τὸν τύπον τῆς ἠθικῆς τελειότητος. Καὶ πραγματικῶς ἡ Θεία Πρόνοια ἐνεφύτευσε ἐν ἡμῖν δύναμιν τινα, τὴν ὁποίαν εἰ καὶ ἀνοῦνται τινὲς τῶν φιλοσόφων, οὐχ ἤττον μαρτυρεῖ καὶ ἀποδεικνύει ἡ συνείδησις τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐνεφύτευσε ἐν ἡμῖν τὴν ἠθικὴν ἐλευθερίαν, περὶ ἧς ἀρκούντως θέλομεν διαλάβει, ὅταν ἐκθέσωμεν τὴν ἠθικὴν θεωρίαν, ἀλλὰ τὴν ὁποίαν ἀπὸ τοῦδε δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς θαυμασιώτατον μέσον, τὸ ὅποιον παρέχει εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ Θεία Πρόνοια πρὸς ῥυθμισιν τοῦ αἰσθήματος διὰ τῆς εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἐνεργεῖαν ἐφαρμογῆς τοῦ ἠθικοῦ νόμου.

Ἄλλ' ἐντεῦθεν, ἐκ τῆς ἐννοίας δηλ. τοῦ ἠθικοῦ νόμου παράγεται αἶσθημα ἰδιαιτέρον, διότι, καθὼς ἐκ τῆς αἰσθήσεως γεννᾶται ἰδιαιτέρα τις διάθεσις πρὸς τὰ εὐάρεστα ἀντικείμενα, ὡσαύτως εἴπομεν ὅτι καὶ ἐκ τῆς νοήσεως γεννᾶται ἡ διάθεσις αὕτη. Ἐνταῦθα ἀναφαίνεται νέον αἶσθημα, τὸ ὅποιον προέρχεται ἐξ αὐτῆς τῆς ἐννοίας τοῦ ἠθικοῦ νόμου. Τὸ αἶσθημα τοῦτο, τὸ ὑψηλότερον καὶ εὐγενέστατον ἐξ ὧν ἀνεφέρομεν ἄχρι τοῦδε, εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ ἀγαθοῦ, εἶναι αὐτὴ ἡ ἠθικωτάτη διάθεσις τῆς ψυχῆς πρὸς πᾶν ἀγαθόν, εἶναι ἐκεῖνο τὸ αἶσθημα τὸ ὅποιον παράγει τοὺς τελειοτάτους μεταξὺ τῶν ἠθικῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ ὑψηλότερον καὶ εὐγενέστατον αἶσθημα, τὸ ὅποιον τοσοῦτον ὑπερέχει πάντων τῶν ἄλλων ὑποδεστέρων αἰσθημάτων, τὸ ὅποιον θέτει, οὕτως εἰπεῖν, τὴν κορωνίδα ἐπὶ τῆς ἠθικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸ ἠθικώτατον τοῦτο αἶσθημα, τὸ

ὁποῖον οὐδὲν ἕτερον εἶναι ἢ αὐτὸ τὸ αἶσθημα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἠθικῆς τελειότητος, κατὰ τὴν οὐσίαν, κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, οὐδὲν ἕτερον εἶναι ἢ μεταβολή, ἰδιαιτέρα ἀνάπτυξις αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ πρωταρχικοῦ αἰσθήματος, τὸ ὅποιον ἀπεδείξαμεν κατὰ πρῶτον, οὐδὲν ἕτερον εἶναι ἢ ἀγάπη καὶ μῖσος, ἀγάπη πρὸς ὅσα δύνανται νὰ συντείνωσι πρὸς τὴν ἠθικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπου, μῖσος πρὸς ὅσα δύνανται νὰ παρεμποδίσωσιν ἢ νὰ βραδύνωσι τὴν ἀνάπτυξιν ταύτην· καὶ ὡς ἐκ τούτου παρατηρεῖτε μετὰ σπουδαίαν ἡ Θεία Πρόνοια δι' ἐνὸς καὶ μόνου ἐλατηρίου, τὸ ὅποιον ποικίλας λαμβάνει μορφὰς καὶ ἀναπτύξεις, καθ' ὅσον ἀναπτύσσεται καὶ τελειοποιεῖται ἢ παρ' αὐτοῦ ὑποκινουμένη ἐνεργεῖα, δι' ἐνὸς μόνου ἐλατηρίου παράγει ὅλα ἐκεῖνα τὰ θαύματα, ὅσα ἀδιάκωπως μελετᾷ ὁ φιλόσοφος κατὰ τὴν ἠθικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἄλλ' ἡ ἐννοία τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ ἠθικοῦ νόμου, εἶναι, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, ἀχώριστος αὐτῆς τῆς ἐννοίας τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ καλοῦ, καὶ περὶ τούτου ἤδη εἴπομεν ὀλίγα τινα, πραγματευόμενοι εἴτε τὰς λογικὰς, εἴτε τὰς καλλολογικὰς θεωρίας, καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ ἠθικὸν αἶσθημα λαμβάνει νέας πάλιν ἀναπτύξεις, νέου κλάδοι ἀναφύονται ἐκ τοῦ γενικοῦ τούτου κορμοῦ, καὶ γεννᾶται ὁ ἔρωσ πρὸς τὸ ἀληθές, ὁ ἐπιστημονικὸς, ὁ ἔρωσ πρὸς τὸ καλόν, ὁ καλλιτεχνικὸς, ἐκεῖνα τὰ δύο αἰσθήματα ἐξ ὧν ἐμψυχώνονται οἱ ἐπιστήμονες καὶ οἱ καλλιτέχνη.

Ἐὰν τώρα πάντα τὰ αἰσθήματα ταῦτα, ὅσα ἄχρι τοῦδε ἐξεθέσαμεν, θελήσωμεν ν' ἀναγάγωμεν εἰς τὴν πρώτην καὶ ἀληθῆ αὐτῶν πηγὴν, ἐὰν θελήσωμεν νὰ συνενώσωμεν τὰς διαφόρους αὐτῶν ἀναπτύξεις, ἐὰν ἐξετάσωμεν μὴ πως ἔχωσι κοινόν τι πρὸς ἄλληλα, θέλομεν ἰδεῖ ὅτι, ὡς πρὸς τὴν πηγὴν τῶν, μία καὶ μόνη εἶναι ἡ πηγὴ ἀπάντων, μία καὶ μόνη ἡ ἀρχὴ ἐξ ἧς προέρχονται· ὡς πρὸς τὸ τέλος, τὸν ὄρον εἰς ὃν ἀποβλέπουσι, καὶ πρὸς ὃν διευθύνονται, ὡσαύτως εἰς καὶ μόνος εἶναι ὁ ὄρος οὗτος. Καὶ τῶντι, ποῖα ἡ πηγὴ τῶν αἰσθημάτων, τῶν παθῶν, ἡ πηγὴ ὄλων ἐκείνων τῶν ἠθικῶν ἀναπτύξεων, ἃς ἐπιπολαίως πως διεγράψαμεν; αὐτὴ ἐκεῖνη ἡ κλίσις καὶ διάθεσις, ἥτις ἀναπτύσσεται ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς ἀν-

θραωπίνης υπάρξεως πρὸς τὰ ὠφέλιμα εἰς συντήρησιν τοῦ σώματος, ἥτις εὐγενεστέρα ἀποβαίνει, ὅταν περιλαμβάνη εἰς τὴν ἐνεργειάν της τὰ ὑψηλότερα, τὰ εὐγενέστερα ἀντικείμενα τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς κοινωνίας, ἥτις τέλος πάντων καθολικεύεται, ὅταν περιλαμβάνη ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ἀφοῦ καθολικευθῆ, ἀνυψοῦται εἰς τὰς ἐννοίας τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ διὰ τῶν ἐννοιῶν τούτων ἀναβιβάζεται εἰς τὴν ἀνωτάτην ἐκείνην ὑπόστασιν εἰς ἣν ἐδρεῖται αὐτὴ ἡ αἰώνιος πηγὴ παντὸς ἀληθοῦς, παντὸς ἀγαθοῦ, παντὸς καλοῦ. Τοιαύτη ἡ μεγάλη ἐνότης τῶν ἠθικῶν τοῦ ἀνθρώπου αἰσθημάτων, τῶν ἠθικῶν αὐτοῦ ἀναπτύξεων, τῶν διαφόρων τάσεων τῆς καρδίας του, αἵτινες παρίστανται ὡς διάφοροι βαθμοὶ τῆς κλίμακος ἥτις ἀναβιβάζει ἡμᾶς εἰς τὸν οὐρανόν. Τοιαύτη ἡ μεγάλη ἐνότης, καὶ τοιαύτη ἡ ἄπειρος ποικιλία τῶν ἠθικῶν τούτων ἀναπτύξεων. Ἡ δὲ ὑπαρξίς τῆς ἐνότητος ἀφ' ἐνός, καὶ τῆς ποικιλίας ἀφ' ἑτέρου, καὶ κατὰ τὴν ὑψηλοτάτην ταύτην χώραν τῆς δημιουργίας, τί ἄλλο μαρτυρεῖ, ἐρωτῶ ὑμᾶς, ἢ αὐτὴν τὴν θείαν ἁρμονίαν τοῦ παντός, ἣν εἶδομεν μορφομένην κατ' ἀρχὰς διὰ τῆς ὕλικῆς φύσεως, ἣν εἶδομεν ἀναπτυσσομένην ἀκολουθῶς διὰ τῶν ὀργανικῶν ὄντων, ἣν εἶδομεν κορυφουμένην ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ κατὰ τὸ ὕλικόν, καὶ κατὰ τὸ νοητικόν, καὶ τέλος κατὰ τὸ ἠθικόν αὐτοῦ στοιχεῖον, καθ' ὅσον ἤδη ἐξηγητήσαμεν τὴν ἕκθεσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ δευτέρου τούτου στοιχείου τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἠθικοῦ στοιχείου;

Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ ἑτέρα ὄψις τοῦ ζητήματος τούτου, ἣν ὀφείλομεν νὰ μὴ παραλείψωμεν. Εἶδομεν ὅτι τὸ αἶσθημα ρυθμίζεται ὑπὸ τοῦ λόγου, ὑπὸ τοῦ ἠθικοῦ νόμου, διὰ τῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας. Ἄλλ' ἐὰν παρατηρήσωμεν τὴν κοινωνικὴν καὶ ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπότητος, θέλομεν εὐρεῖ καὶ κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἠθικοῦ νόμου τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἐνότητα καὶ ποικιλίαν καὶ ἁρμονίαν, ἧς εὐρομεν κατὰ τὴν διάφορον ἀνάπτυξιν τοῦ ἠθικοῦ αἰσθήματος. Καὶ πραγματικῶς ὁ ἠθικὸς οὗτος νόμος, οἷοσδήποτε ἦναι, καθότι δὲν πρόκειται ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ ἐξετάσωμεν αὐτὸν ἐπιστημονικῶς, εἶναι αὐτὸς ὁ νόμος ὅστις ρυθμίζει κατὰ

πρῶτον τὴν οἰκογένειαν, ἀκολουθῶς τὴν κοινωνίαν, καὶ ἐπὶ τέλος τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπότητος διὰ τῆς ἱστορίας καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Τί εἶναι ὁ ἠθικὸς νόμος, ὅστις ρυθμίζει τὰς οἰκογενειακὰς σχέσεις; εἶναι, ἠθικῶς θεωρούμενος, αὐτὸς ὁ ἠθικὸς νόμος, ὁ ἐπιβάλλον εἰς ἡμᾶς τὰ διάφορα οἰκογενειακὰ καθήκοντα, εἶναι, πολιτικῶς θεωρούμενος, ὁ νόμος ὅστις ρυθμίζει τὰς νομικὰς σχέσεις τῶν διαφόρων μελῶν τῆς οἰκογενείας, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἀμοιβαῖα καθήκοντα καὶ δικαιώματα, τὰ σχετικὰ ἐνὸς ἐκάστου συμφέροντα καὶ τὰς σχέσεις, αἵτινες προέρχονται ἐκ τῆς συννώσεως τῶν δικαιωμάτων, καθηκόντων καὶ συμφερόντων. Τί εἶναι ὁ νόμος ὅστις ρυθμίζει τὸ σύνολον ἐκεῖνο τῶν μικρῶν μὲν κοινωνιῶν, ὅταν παραβάλλητε αὐτὰς πρὸς τὴν μεγίστην κοινωνίαν τῆς ἀνθρωπότητος, μεγάλων δὲ, ὅταν παραβάλλητε αὐτὰς πρὸς τὰς πρῶτας οἰκογενειακὰς, τί εἶναι ὁ ἀστυκὸς, ὁ πολιτικὸς, ὁ συνταγματικὸς νόμος; εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ἠθικὸς νόμος, ὅστις ἐφαρμόζεται εἰς σχέσεις πολυπληθεστέρων, μᾶλλον περιπεπλεγμένων, ὅστις ρυθμίζει καὶ τὴν διαγωγὴν τοῦ ἀτόμου, καὶ τὴν διαγωγὴν τοῦ οἰκογενειάρχου, καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς καὶ τῶν τέκνων καὶ τῶν ἀδελφῶν· εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ἠθικὸς νόμος ἐφαρμοζόμενος εἰς τινὰ κύκλον εὐρύτερον ἀνθρωπίνης ἐνεργείας. Τί εἶναι τελευταῖον ὁ ἱστορικὸς λεγόμενος νόμος, ὅστις ἐφίσταται πασῶν τῶν ἀναπτύξεων τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τόπον καὶ χρόνον, ὃν πραγματοποιεῖ ὁ ἄνθρωπος, ἄλλοτε ἐν ἀγνοίᾳ, ἄλλοτε ἐν γνώσει, ἄλλοτε ἐκουσίως, ἄλλοτε ἀκουσίως, ἄλλοτε εἰρηνικῶς, ἄλλοτε βιαίως, ποτὲ μὲν διὰ τῆς ἡσυχου ἀναπτύξεως τῶν κοινωνικῶν στοιχείων, ποτὲ δὲ διὰ τῶν βιαιῶν ἐκείνων συγκρούσεων, ἧς ὀνομάζομεν πολέμους ἢ ἐπαναστάσεις; τί εἶναι ὁ ἱστορικὸς οὗτος νόμος; εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ἠθικὸς νόμος τοῦ καθήκοντος, ὅστις ρυθμίζει καὶ τὴν οἰκογενεῖαν καὶ τὴν κοινωνίαν, ὅστις ἐπιβάλλει εἰς τὸν ἀτομικὸν ἄνθρωπον τὰ διάφορα αὐτοῦ καθήκοντα. Μεγάλῃ ἐπομένως καὶ ἐνταῦθα ἡ ποικιλία, ἀλλὰ μεγίστη καὶ ἡ ἐνότης· μεγίστη ἐπομένως καὶ ἡ ἁρμονία. Ὁ ἱστορικὸς κόσμος ἀναφαίνεται ρυθμιζόμενος διὰ τῆς

αὐτῆς τάξεως, δι' ἧς καὶ ὁ κοινωνικός καὶ ὁ ἠθικός καὶ ὁ νοη-
τικός καὶ ὁ ὀλικός.

Ἐάν τώρα θελήσωμεν ἰδιαιτέρως νὰ ἐκδηλώσωμεν τὰς σχέ-
σεις τὰς ὑπαρχούσας μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων στοιχείων
τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς ἄλληλα, τὰς σχέσεις τῶν δύο τούτων
μηχανισμῶν, ἐξ ὧν ὁ μὲν χρησιμεύει πρὸς νόησιν, ὁ δὲ πρὸς
πρᾶξιν, θέλομεν παρατηρήσει καὶ μεταξὺ τούτων θυμαστὴν ἐνό-
τητα καὶ ἁρμονίαν. Καὶ τῶντι, ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν ἀμφοτέρων,
μία καὶ ἡ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τῆς νοητικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς ἐνερ-
γείας, ἡ αὐτενέργεια τοῦ πνεύματος, ἣν εἶδομεν παράγουσαν πάν-
τα σχεδὸν τὰ φαινόμενα τῆς νοητικῆς ἀναπτύξεως, ἣν θέλομεν ἰδεῖ
ὡσαύτως παράγουσαν καὶ πάντα τὰ φαινόμενα τῆς ἠθικῆς. Ἐάν δὲ
ἐξετάσωμεν τὰ ἀντικείμενα πρὸς τὰ ὁποῖα τείνει ἡ νόησις ἀφ' ἐνός,
καὶ ἡ πράξις ἀφ' ἑτέρου, θέλομεν ἐπίσης ἰδεῖ ὅτι τὰ ἀντικείμενα εἶ-
ναι τὰ αὐτὰ καὶ κατὰ τὴν πρώτην καὶ κατὰ τὴν δευτέραν. Καὶ τῶντι,
ποῖα τὰ ἀντικείμενα τῆς νοήσεως; ὁ ἄνθρωπος, ὁ κόσμος καὶ ὁ
Θεός, τρία μεγάλα ἀντικείμενα, ἅτινα εἶναι συγχρόνως καὶ τρεῖς πη-
γαὶ ἐννοιῶν καὶ γνώσεων· εἶναι ταῦτα τὰ ἀντικείμενα, ἅτινα μελετᾷ
ὑπὸ διαφόρους ὄψεις ἡ ἐπιστήμη, καὶ ἅτινα καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ
μελετήσωμεν, ἀλλὰ μόνον καθ' ὅσον ἀνάγονται εἴτε εἰς τὴν νόη-
σιν εἴτε εἰς τὴν πρᾶξιν. Καὶ καθὼς τὰ τρία ταῦτα ἀντικείμενα
εἶναι τὰ τρία καὶ μόνα τῆς νοήσεως, ὡσαύτως εἶναι τὰ τρία καὶ
μόνα τῆς πράξεως, καθ' ὅσον καὶ αὐτὴ ἡ ἀνθρωπίνη πρᾶξις ἡ
τείνει πρὸς τὸν πράττοντα, καὶ ἐντεῦθεν ἔχομεν τὰ πρὸς *εαυτὸν*
καθήμενα τοῦ ἀνθρώπου, ἡ τείνει πρὸς τὰ ἄλλα ὄντα, ἅτινα
εἶναι ἐπιδεικτικά ἠθικῆς ἀναπτύξεως, καὶ ἐντεῦθεν τὰ ἠθικά
πρὸς τοὺς ἄλλους καθήμενα, ἡ τείνει πρὸς αὐτὸν τὸν Αὐτοურ-
γὸν τοῦ παντός, καὶ ἐντεῦθεν τὰ πρὸς *Θεόν* καθήμενα. Καὶ ὅχι
μόνον τὸ καθήμενον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ αἶσθημα, τὸ ὁποῖον, ὡς
πρὸ μικροῦ ἐλέγομεν, ἀποτελεῖ μετὰ τοῦ καθήμεντος τὸ σύνο-
λον τῆς ἠθικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐνεργείας, καὶ αὐτὸ τὸ αἶσθημα, ἔ-
χει ὡσαύτως τὰ τρία ταῦτα ἀντικείμενα πρὸς τὰ ὁποῖα κλίνει καὶ
διαθέτει τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν. Τὸ αἶσθημα ὅταν στρέφεται

πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, ὅταν περιορίζεται εἰς τὸν κύκλον τῆς ἀτομι-
κῆς ἐνεργείας, λέγεται *ἐγωῖσμός*, αἶσθημα τὸ ὁποῖον εἶναι νόμι-
μον, καθ' ὅσον ἐγκλείεται ἐντὸς τῶν νομίμων αὐτοῦ ὀρίων. Ὅταν
δὲ ἐκτείνεται πρὸς τοὺς ἄλλους λέγεται *ἀγάπη*, ὡς εἶδομεν
μὲ τὰς πολλὰς αὐτῆς μορφάς, τὴν φιλίαν, τὴν φιλανθρωπίαν,
τὴν ἀδελφότητα· καὶ ὅταν τέλος ἐγείρεται πρὸς τὸν Ποιητὴν τοῦ
παντός τότε καλεῖται *εὐσέβεια*. Καὶ πραγματικῶς ἐν τῇ ὑψη-
λοτάτῳ τούτῳ αἰσθήματι ἀνακεφαλαιοῦνται πάντα τὰ ὑποδεέ-
στερα αἰσθήματα καὶ ὡς θέλομεν ἰδεῖ, διὰ τοῦ ὑψηλοτάτου τού-
του αἰσθήματος διὰ τῆς τελειοτάτης ταύτης ἀρετῆς οὐ μόνον δια-
φωτίζονται, ἀλλὰ καὶ κανονίζονται πᾶσαι αἱ ὑποδεέστεραι τοῦ
ἀνθρώπου ἀρεταί.

Ο ΠΟΛΥΤΛΟΣ ΙΩΒ.

Μεταξὺ τῶν κανονικῶν τῆς Π. Α. βιβλίων συναριθμεῖται καὶ
ἡ βίβλος τοῦ Ἰωβ, ὀνομασθεῖσα οὕτως, ὡς περιγράφουσα τὴν ἱσο-
ρίαν αὐτοῦ, ὃν περ θαυμάζουσιν οἱ αἰῶνες διὰ τε τὴν ὑπομονὴν,
ὑπακοὴν εἰς τὸν Θεόν, σοφίαν καὶ λοιπὰς αὐτοῦ ἀρετάς· ὅτι δὲ
ὁ Πολύτλας οὗτος ὑπάρχει ἀληθῶς ἱστορικὸν καὶ ὅχι ἀλληγορι-
κὸν πρόσωπον, συμμαρτυροῦσι τοῦτο Θεόπνευστοι τῆς Παλ. καὶ
Νέας Θείας Γραφῆς συγγραφεῖς· ὁ μὲν Ἰεζεκιήλ, (14, 14) εἰς τῶν
μειζόνων Προφητῶν, συναριθμεῖ τὸν Ἰωβ μετὰ τοῦ Νῶε καὶ Δα-
νιὴλ· ὁ δὲ Α. Ἰάκωβος (5, 14) προβάλλει αὐτὸν ὑπομονῆς ὑπό-
δειγμα τοῖς πᾶσι· ἐτι δὲ καὶ αὐτὴ ἡ Συναγωγὴ, καὶ ἡ Χριστια-
νικὴ Ἐκκλησία ἅπασα, διαβεβαιοῖ τὸ πραγματικὸν τῆς ἱστορίας.
Ἡ βίβλος αὕτη συμμεριζομένη τὰ πρῶτα τῆς ἀρχαιότητος πρεσ-
βεῖα, διασώσασα εἰς ἡμᾶς ἀκήρατα ἔχνη τῆς παναρχαίας φιλο-
σοφίας, συνεγράφη μὲν κατὰ τὴν κοινοτέραν γνώμην πρωτοτύ-
πως συριστὶ ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ἰωβ, ἡ ὑφ' ἐνός τῶν φίλων αὐτοῦ, μεθ-
ηρμηνεύθη δ' ὕστερον Ἑβραϊστὶ ὑπὸ τοῦ Θεόπτου Μωϋσέως, εἰς ὃν

ἀποδίδουσι καὶ τὴν ἐντελῆ τῆς βίβλου ταύτης προσθήκην, αὐτός ἐρμηνεύεται ἐκ τῆς Συριακῆς βίβλου κτλ. (1). Τῆς δὲ συγγραφῆς τὸ ὕψος κατὰ τε τῆς ἐκφράσεως τὴν δύναμιν, τῶν νοημάτων τὸ ὕψος, τῶν αἰσθημάτων τὸ διεγερτικόν, τῶν εἰκόνων καὶ χαρακτήρων τὸ ζωηρὸν καὶ ποικίλον, ὑπεμφαίνει τῆς ὑψηλοτέρας δραματικῆς ἐμμέτρου ποιήσεως τὰ πρῶτα ὑποδείγματα (2).

Περὶ τούτου λέγει καὶ ὁ Κεδρηνός· α' Τοῦ Ἰώβ ἡ βίβλος θεωρουμένη ὡς δρᾶμά τι περιέχει ἕξ πρόσωπα. α'. Αὐτὸν τὸν δίκαιον Ἰώβ. β'. Ἐλιφάζ τὸν Θαϊμανίτην. γ'. Βαλδὰδ τὸν Σαυχίτην. δ'. Σοφάρ τὸν Μιναῖον. ε'. Ἐλιοῦς τὸν Βουζίτην. ζ'. Τὸν Δεσπότην Θεόν. Μεταξὺ αὐτῶν γίνονται 23 διάλογοι. Πρωτολογεῖ δὲ ὁ Ἰώβ πρὸς ἕκαστον τῶν τριῶν φίλων του, λέγων, ὅτι ἔτρωσέ με ὁ ἰσχυρὸς βέλη· οἱ δὲ εἶπον, ὅτι ὄχι ἀδίκως τιτρώσκει ὁ αἰώνιος καὶ ἰσχυρός· καὶ εἰς ταύτην τὴν συζήτησιν γίνονται ἕξ διάλογοι· ἔπειτα πάλιν πρωτολογεῖ ὁ Ἰώβ πρὸς αὐτοὺς λέγων, ὅτι δὲν γνωρίζει εἰς ἑαυτὸν ἐκούσια παραπτώματα· οἱ δὲ κατηγοροῦσιν αὐτὸν ὡς ἀλαζόνα, καὶ εἰς ταύτην τὴν δευτέραν συζήτησιν γίνονται ἕτεροι ἕξ διάλογοι· καὶ πάλιν πρωτολογεῖ ὁ Ἰώβ λέγων, ὅτι πολλοὶ ἀσεβεῖς εὐτυχοῦσιν εἰς ταύτην τὴν ζώην· εἰς τὸ ὅποιον δὲν ἐναντιώθησαν κατ' αὐτοῦ οἱ φίλοι, ἀλλ' ἐσίγησαν· ὥστε γίνονται ἕως ἐδῶ δεκαοκτὼ διάλογοι, διότι δὲν ἀποκρίνεται ὁ Σοφάρ, ἀλλὰ σιωπᾷ. Ἀκολούθως ὀργίζεται ὁ Ἐλιοῦς, ὁ Βουζίτης κατὰ τοῦ Ἰώβ καὶ τῶν τριῶν φίλων του, ὅτι δὲν κατεδίκασαν αὐτὸν εἰς ἀμαρτίας, καὶ ποιεῖ τὸν δέκατον ὄγδον διάλογον· ἔπειτα τὸν δέκατον ἕνατον, ὁ Θεὸς διὰ λαίλαπος καὶ νέφους, λέγων πρὸς Ἰώβ, τίς οὗτος ὁ κρύπτων με βουλήν, καὶ τὰ τῆς δόξης καὶ ἰσχύος καὶ μεγαλωσύνης αὐτοῦ. Ἀκολούθως εἰκοστὸν πάλιν, ὁ Ἰώβ λέγων τὸ ἄπαξ ἐλάλησα καὶ οὐ δευτερώσω, μετὰ ταῦτα εἰκοστὸν πρῶτον πάλιν ὁ Θεὸς ἐπιτιμῶν τὸν Ἰώβ, καὶ λέγων· μὴ, ἀλλὰ

(1) Ἰδὲ εἰς τὸν Σ. Κ. Οἶκον. Β σελ. 584.

(2) Ἡ βίβλος αὕτη μετὰ τοῦ Ψαλτηρίου καὶ τῶν τριῶν τοῦ Σοφοῦ Σολομώντος βιβλίων (Παιρομίας, Ἐκκλησιαστής καὶ ἄσμα ἄσμάτων) συναπαρτίζει τὴν σιχίρη λεγομένην Πεντάτευχον.

ζῶσαι, ὡσπερ ἀνὴρ, τὴν ὀσφύν σου, καὶ ὑποσημαίνει εἰς αὐτὸν τὴν οἴησιν τῆς δυνάμεως τοῦ πονηροῦ, καὶ ὡς βοήθεια θεία ἐκνικᾷ αὐτόν· ἔπειτα τὸν εἰκοστὸν δεύτερον, πάλιν ὁ Ἰώβ λέγων· ὅτι πρότερον μὲν ἀκοῇ ὠτὸς ἤκουόν σου τὸ πρότερον, νυνὶ δὲ μᾶλλον ἐνωτισθεὶς τοὺς λόγους σου, στοχάζομαι τὸν ἑαυτόν μου γῆν καὶ σποδόν. Μετὰ ταῦτα ἐπιτιμία τοῦ Δεσπότη Θεοῦ πρὸς τοὺς τρεῖς φίλους τοῦ Ἰώβ, ὁ εἰκοστὸς τρίτος, δι' ἧς κελεύει αὐτοὺς, νὰ προσφέρωσι θυσίαν εἰς τὸν Θεόν, διὰ τὰς ἀνομίας των, καὶ νὰ ζητήσωσι περὶ αὐτῶν εὐχὴν καὶ συγχώρησιν παρὰ τοῦ Ἰώβ (1). Ἰδοὺ δὲ καὶ τὰ ὅσα ἐκ ταύτης τῆς βίβλου συνοπτικῶς μανθάνομεν.

Ὁ Ἰώβ, ὁ αὐτὸς καὶ Ἰωβὰβ, (2) λέγεται ὅτι ἦτον βασιλεὺς Ἰδουμαίος, υἱὸς τοῦ Ζαρὲ καὶ τῆς Βοσδῆρας (3), βασιλεύσας εἰς τὴν πόλιν Δενναβὰ (4), κειμένην εἰς τὰ ὄρια τῆς Ἰδουμαίας καὶ Ἀραβίας, ἄνθρωπος ἀληθινός, ἄμεμπτος, δίκαιος, θεοσεβής, ἀπέχων ἀπὸ πάντα τὰ κακὰ, καὶ πρὸς τὰ καλὰ πρόθυμος ἐκπληρωτῆς, καὶ ζύλος ἀδιάσειστος, ὑπομένων καὶ τὰς βαρύτερας τῆς Θεῆας Προνοίας δοκιμασίας.—Ἐκάμε, λέγει ὁ ἴδιος, συνθήκην μὲ τοὺς ὀφθαλμούς του, οὔτε ὑπόνοιάν τινα περὶ παρθένου, νὰ συλλάβῃ, ἀλλ' οὔτε ἐτέρου ἀνδρὸς γυναῖκα ἐπεθύμησεν ἢ καρδίαν του (5).

(1) Κεδ. 57.

(2) Γεν. 36. 32. Α'. Παραλ. 1, 43.

(3) Ὁ Ἰωβὰβ, τὸν ὅποιον λέγουσιν ὅτι εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν Μακάριον Ἰώβ, ὑπάρχει προγενέστερος τοῦ Μωϋσέως· διότι γενεαλογεῖται πέμπτος ἀπὸ Ἀβραάμ διὰ τοῦ Ἡσαῦ, ἐν ᾧ ὁ Μωϋσῆς συναριθμεῖται ἕκτος διὰ τοῦ Ἰακώβ οὕτω.

	Ἰσαάκ	
	Ἡσαῦ	Ἰακώβ
	Ῥαγουήλ	Λευὶ
	Ζαρὲ	Κάθ
Ἰώβ ἢ Ἰωβὰβ		Ἀμθράμ
		Μωϋσῆς.

(4) Τούτου προκάτοχος βασιλεὺς ὑπῆρξεν ὁ Βαλὰκ, ἄλλος οὗτος παρὰ τὸν ἐν ἀρθμοῖς ἀναφερόμενον. Ἐκείνος μὲν τοῦ Σεφῶρ υἱὸς καὶ τοῦ Μωάβ βασιλεὺς, οὗτος δὲ τοῦ Βεῶρ υἱὸς καὶ τοῦ Ἐδῶμ βασιλεὺς.

(5) Ἰώβ 31, 1.

Δὲν ἠρνήθη πώποτε τοῦ πτώχου τὴν βοήθειαν, τὸν ἄρτον του δὲν ἔφαγε μόνος, χωρὶς νὰ μεταδώσῃ αὐτὸν τοῖς ἐνδεέσι· καὶ ὅτι ἐκ νεαρᾶς του ἡλικίας δὲν ἔπαυσε μεταδίδων καὶ εὐεργετῶν καὶ ἐνδύων τὰς χήρας καὶ τὰ ὄρφανὰ, καὶ πάντας τοὺς χρεῖαν ἔχοντας βοηθῶν,—οὐδένα ποτὲ ἐκακοποίησε, τὸν Θεῖον φόβον εἶχεν ἐρριζωμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ πάντοτε—εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν ἠλπίζε, καὶ ὄχι εἰς τὰ πλούτη καὶ εἰς τὸν χρυσὸν—δὲν ἐπεθύμησε τοῦ ἐχθροῦ τὴν δυστυχίαν—οὔτε λόγον κακὸν ἐλάλησε περὶ τοῦ πλησίον—ἡ θύρα τῆς οἰκίας του ἦτον ἀενάως ἀνεωγμένη εἰς τὸν ξένον καὶ παρεπίδημον—δὲν ἔκρυψεν οὐδέποτε τὴν ἀμαρτίαν του, οὔτε ἐπαισχύνετο, νὰ ἐξαγορεύηται αὐτὴν ἐνώπιον πάντων.—Καὶ τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Ἰώβ, εὐγενῆς τῶν ἀφ' Ἡλίου Ἀνατολῶν.—Εἶχε δὲ καὶ μεγάλην οἰκογένειαν, υἱοὺς μὲν ἑπτὰ, θυγατέρας δὲ τρεῖς, καὶ κτήνη πάμπολλα, πρόβατα μὲν ἑπτακισχίλια, καμήλους δὲ τρισχιλίους, ζεύγη βοῶν πεντακάσια, ὄνουσ θηλείας πεντακοσίους, καὶ ὑπηρεσίαν πολὺ σφόδρα.

Καὶ οἱ μὲν υἱοὶ του συγκαλούμενοι ἀμοιβαίως εἰς τὰς οἰκίας των, ἔκαμνον μεγάλα συμπόσια, εἰς τὰ ὁποῖα προσεκάλουν καὶ τὰς τρεῖς ἀδελφάς των, τρώγοντες καὶ πίνοντες μετ' αὐτῶν· ὁ δὲ Ἰώβ ἐξανιστάμενος τὸ πρῶτῃ, προσέφερεν ὑπὲρ αὐτῶν ἰσαριθμοὺς ἐξιλαστικὰς θυσίας, παρακαλῶν τὸν Θεὸν, νὰ συγχωρήσῃ αὐτῶν τὰς ἀμαρτίας, ἐὰν τυχὸν καὶ κατὰ διάνοιαν ἤμαρτον· καὶ οὕτως ἐποίει πάντοτε.

Μίαν ἡμέραν ἐνῶ ἐπαρουσιάσθησαν οἱ θεοὶ Ἄγγελοι ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ἵνα ἀναφέρωσι τὰ ὅσα ἠκολούθησαν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων (1), ἦλθε καὶ ὁ διάβολος μετ' αὐτῶν· ὁ δὲ Κύριος εἶπε τῷ διαβόλῳ· πόθεν ἔρχεσαι; τότε, ἀποκριθεὶς ὁ διάβολος, εἶπεν· ἀπὸ τῆν περιοδίαν τῆς γῆς, τὴν ὁποῖαν σύμπασαν περιεπάτησα. Πα-

(1) Ἐκ τῆς διήγησός, λέγει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, καθ' ἑκάστην ἡμέραν παρισταμένους αὐτοὺς (τοὺς Ἄγγελους) εἰσαγάγει; ἵνα μάθωμεν, ὅτι οὐκ ἀπρονόητα τὰ παρόντα, ἀλλὰ λόγον διδάσκει τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν γινομένων, καὶ καθ' ἑκάστην ἀποστέλλονται τι οἰκονομοῦντες οἱ Ἄγγελοι, εἰ καὶ ἡμεῖς οὐκ εἴσομεν» Ἰδε Σειρ. εἰς Ἰώβ σελ. 4. 2.

ρετήρησας καλῶς, ἐπκνέλαθεν ὁ Κύριος, τὸν δούλον μου Ἰώβ; διότι ἄλλος ὅμοιος αὐτῷ δὲν ὑπάρχει ἐπὶ τῆς γῆς ἄνθρωπος ἀμειμπτος, δίκαιος, ἀληθινός, θεοσεβής, ἀπέχων ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος. Μήπως, ἀποκρίνεται ὁ διάβολος, ὡρεὰν ὁ Ἰώβ σέβεται τὸν Θεόν; δὲν ἠσφάλισας πανταχόθεν καὶ αὐτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του καὶ τ' ἀγαθὰ του, εὐλογήσας μὲν τῶν χειρῶν του τὰ ἔργα, πολλαπλασιάσας δὲ τὰ κτήνη αὐτοῦ; ἀλλ' ἔκτεινον τὴν χειρά σου, καὶ ἀφαίρῃσον αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα καὶ βλέπεις, ἐν δὲν σὲ βλασφημήσῃ κατὰ πρόσωπον. Ὁ δὲ Κύριος εἶπε τῷ διαβόλῳ (1). Ἴδου πάντα ὅσα ἔχει παραδίδω εἰς τὴν ἐξουσίαν σου, πλην τῆς ζωῆς του. Ὅθεν, ἀναχωρήσας ἐκεῖθεν ὁ διάβολος, ἦλθε καὶ ἔβαλεν εἰς πρᾶξιν ὅλην τὴν κατὰ τοῦ Ἰώβ κακίαν του. Ἐνῶ δὲ μίαν ἡμέραν τοῦ Ἰώβ οἱ υἱοὶ ἤσθιον καὶ ἔπινον μετὰ τῶν θυγατέρων του εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πρεσβυτέρου των ἀδελφοῦ, ἐλθὼν ἐκεῖθεν ἄνθρωπος τις εἶπεν εἰς τὸν Ἰώβ· καθ' ὅν καιρὸν ἠροτριῶν τῶν βοῶν σου τὰ ζεύγη, καὶ οἱ ὄνοι ἔδοσκον ἐκεῖ πλησίον, ὤρμησαν καθ' ἡμῶν λησταὶ τινες, καὶ τὰ μὲν ζῶα ἤρπασαν, τοὺς δὲ δούλους σου ἀπέκτειναν ἐν στόματι μαχαίρας, καὶ σωθεὶς ἐγὼ μόνος, ἦλθον νὰ σοὶ τὸ ἀναγγείλω· καὶ πρὶν οὗτος τελειώσῃ, ἔρχεται ἄλλος ἄνθρωπος λέγων πρὸς τὸν Ἰώβ· πῦρ ἐπιπεσὸν ἐξ οὐρανοῦ κατέκαυσε τοὺς ποιμένας καὶ τὰ πρόβατα· καὶ σωθεὶς ἐγὼ μόνος ἦλθον νὰ σοὶ τὸ ἀναγγείλω· καὶ ἐνῶ οὗτος ἀκόμη ὠμίλει, ἄλλος ἄνθρωπος ἔρχεται, λέγων αὐτῷ· κλέπτει ἔφιπποι, εἰς τρία τάγματα διηρημένοι, ἐπιδραμόντες καθ' ἡμῶν περιεκύκλωσαν τὰς καμήλους, καὶ ἐκείνας μὲν ἀφῆρπασαν, τοὺς δὲ δούλους σου ἀπέκτειναν, καὶ σωθεὶς ἐγὼ μόνος, ἦλθον νὰ σοὶ τὸ ἀναγγείλω· καὶ ἐν τέλει, προτοῦ οὗτος νὰ τελειώσῃ τὴν ὀμιλίαν, ἔρχε-

(1) Ἐκ τοῦ διαλόγου τούτου δύο μεγάλας ἀληθείας διδασκόμεθα, πρῶτον μὲν, ὅτι ὁ διάβολος αὐτουργὸς τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ ψεύδους δὲν ζητεῖ παρά νὰ πειράξῃ τοὺς καλοὺς, καὶ νὰ τοὺς διαθέτῃ εἰς τὴν ἀμαρτίαν, καὶ εἰς τὴν ἀπὸ τὸν Θεὸν ἀποστασίαν· δεύτερον δὲ, ὅτι ὁ τοιοῦτος δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἐφ' ἡμῶν ἐξουσίαν, εἰμὴ κατὰ θείαν συγχώρησιν, αὐτὸ γὰρ, λέγει ὁ χρυσοῦς τὴν γλωτταν, δύναται τινα πράττειν, ὁ διάβολος, εἰμὴ ὅσα συγχωρεῖται παρὰ Θεοῦ».

ται και τέταρτος άνθρωπος, λέγων τῷ Ἰώβ· ἐνθ' οἱ υἱοί σου ἔτρωγον και ἔπινον μετὰ τῶν θυγατέρων σου εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ των, ἐξαίφνης ἄνεμος σφοδρὸς ἐπελθὼν ἐκ τῆς ἐρήμου, και ἐπιπεσὼν ἐπὶ τῶν τεσσάρων τῆς οἰκίας γωνιῶν, ἔρριψεν αὐτὴν ἐπὶ τῶν παιδίων σου, και ἐφόρυσεν αὐτά· και μόνος ἐγὼ ἐσώθην, ἵνα σοὶ δώσω τὴν λυπηρὰν ταύτην ἀγγελίαν. Τότε, ἀναστάς ὁ Ἰώβ, διέβρῆξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἔκοψε τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς του, και πεσὼν χαμαὶ ἐπροσκύνησε τὸν Κύριον, εἰπὼν· ἐγὼ γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου, γυμνὸς και ἀπελευσομαι ἐκεῖ· ὁ Κύριος ἔδωκεν· ὁ Κύριος ἀφείλετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν οὕτω και ἐγένετο. Εἶπεν τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας. Ὅθεν εἰς ὅλα ταῦτα τὰ τρομερὰ δυστυχήματα δὲν ἡμάρτησεν ὁ Ἰώβ πρὸς τὸν Κύριον, οὔτε ἐξέφυγεν ἀπὸ τὰ χεῖλη του λόγος τις κατὰ τοῦ Θεοῦ βαρῦς.

Ἄλλοτε πάλιν ἦλθον οἱ Θεῖοι Ἄγγελοι, και παρεστάθησαν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, και μετ' αὐτῶν ἦλθε και ὁ διάβολος, πρὸς τὸν ὁποῖον εἶπεν ὁ Κύριος· πόθεν ἔρχεσαι; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε· πορευθεὶς τὴν ὑπ' οὐρανὸν, και ἐμπεριπατήσας τὴν σύμπασαν, πάρεμι· ἐπέστησας τὴν προσοχὴν σου, ἐπανάλαβεν ὁ Κύριος, ἐπὶ τὸν δούλον μου Ἰώβ; διότι δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ὅμοιος αὐτῷ ἐπὶ τῆς γῆς, ἄμεμπτος, δίκαιος, ἀληθινός, θεοσεβής, ἀπέχων ἀπὸ πάντων τὰ κακά, διαμένων εἰς τὴν αὐτὴν πάντοτε τῆς ἀκακίας κατὰστασιν, τοῦ ὁποῖου ἂν και τὰ ὑπάρχοντα πάντα ἀπώλεσας, δὲν κατάρθωσας ὅμως τὸν σκοπὸν σου· ὑπολαβὼν δὲ ὁ διάβολος, εἶπεν· ὁ ἄνθρωπος δίδει δέρμα ἀντὶ δέρματος, και πάντα ὅσα ἔχει, ἵνα διατηρήσῃ τὴν ζωὴν του· ὡς και ὁ Ἰώβ παρέδωκεν ἀγογγύσως ὅλα ταῦτα, και υἱοὺς, και θυγατέρας, και δούλους, και ζῶα, ὡς ἐξωτερικὰ, ἅπερ πάντα ταῦτα ἐκουσίως ἐγκαταλείπει ὁ ἄνθρωπος ἵνα διαφυλάξῃ τὴν ζωὴν και ὑγίαν του· πλὴν ἔκτεινον τώρα τὴν χεῖρά σου, και μάστιξον αὐτὸν μέχρι τῶν ὀστέων, και βλέπεις, ὅτι και κατὰ πρόσωπον βλασφημήσει σε· και εἶπεν ὁ Κύριος τῷ διαβόλῳ· ἰδοὺ παραδίδω αὐτὸν εἰς τὴν ἐξουσίαν σου πλὴν τῆς ζωῆς του. Τότε ἐξελθὼν ἐκείθεν ὁ διάβολος ἐπάταξε τὸν Ἰώβ με

ἐδυνηρὰς πληγὰς (1) ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς, ὅστις, μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ, ἐκάθητο ἔξω τῆς πόλεως ἐπὶ τῆς κοπρίας, και ἔλαβεν ἐν ὕστρακον, και ἔξυεν ὅλον του τὸ δέρμα. Ὅθεν μετὰ παρέλευσιν καιροῦ ἐλθοῦσα ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ἔλεγεν αὐτῷ· ἕως πότε καρτερήσεις με τὴν ἐλπίδα νὰ λάβῃς τὴν ὑγίαν σου; ἠφανίσθη ὡς και αὐτὴ ἡ μνήμη σου ἀπὸ τὴν γῆν· οἱ υἱοί σου και αἱ θυγατέρες, τῆς κοιλίας μου ὠδίνες και πόνοι, δὲν ὑπάρχουσι πλέον, και εἰς μάτην ἐβάστασα και ὠδίνησα αὐτούς· και σὺ μὲν κάθησαι διανυκτερεύων ἔξω ἐπὶ τῆς κοπρίας με σεσαπημέναις σάρκασι, ἀναβρουσάσας σκώληκας, ἐγὼ δὲ περιπλανᾶμαι ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, και ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν, περιμένουσα πότε νὰ δύσῃ ὁ ἥλιος, ἵνα ἀναπαυθῶ ἀπὸ τοὺς μόχθους και ἀγῶνας, τοὺς ὁποῖους δοκίμαζω· ἀλλ' εἰπέ τέλος κἀνένα λόγον εἰς τὸν Κύριον, και ἀπόθαινε. Ὁ δὲ Ἰώβ, καλῶς παρατηρήσας αὐτὴν, εἶπε· τώρα ὠμίλησας, ὡσπερ μία τῶν ἀφρόνων γυναικῶν· εἰ τ' ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα ἐκ χειρὸς Κυρίου, τὰ κακὰ νὰ μὴ ὑπομείνωμεν; ὥστε και εἰς ὅλα ταῦτα δὲν ἤμαρτεν ὁ Ἰώβ οὔτε με τὰ χεῖλη ἐναντίον τοῦ Θεοῦ.

Ἐν τοσοῦτῳ τρεῖς φίλοι του, μαθόντες ὅλα ταῦτα τὰ κακὰ τὰ ὁποῖα ἐκαίνος ὑπέφερον, ἦλθον ἕκαστος ἀπὸ τὸν ἑαυτοῦ τόπον, ἵνα ἴδωσι και παρηγορήσωσιν αὐτὸν, Ἐλιφάξ ὁ Θαϊμανῶν βασιλεὺς (2), Βαλδὰδ ὁ Σαυχαίων τύραννος (3), Σοφάρ βασιλεὺς τῶν Μιναίων (4). Οὗτοι ὄχι μόνον βασιλεῖς ἦσαν, ἀλλὰ και σοφοὶ ἄνδρες, ἔχοντες ὑψηλὰς περὶ Θεοῦ ιδέας· οἵτινες, ἐλθόντες πρὸς ἐπίσκεψιν και παρηγορίαν τοῦ Ἰώβ, και ἰδόντες αὐτὸν μακρόθεν, δὲν τὸν ἐγνώρισαν, και πλησιάσαντες ἤρχισαν νὰ κλαίωσι μεγα-

(1) Ἡ τοῦ Ἰώβ νόσος λέγουσιν, ὅτι ἦτον λύθη και ἔλεφαντίασις· ἀεπιλῆξ, φησὶν ὁ ἱερός Χρυσόστομος, τὸν Ἰώβ χαλεπωτάτῃ βασιάνῃ Λύθη και Ἐλέφαντι.

(2) Ἡ Θαϊμὰν πόλις ἐστὶ τῆς Ἰδουμαίας περὶ τὸ Σινα, ἧς βασιλεὺς ὁ Ἐλιφάξ ὁ Θαϊμὰν, ἀφ' οὗ ἡ χώρα και ἡ κόμη Θαϊμὰν, ἀπέχουσα πετρῶν δεκαπέντε σπημαίους.

(Ὀλύμ. ἐν Σειρ. Ἰώβ σελ. 60).

(3) Σαύχη πόλις Μωαβιτῶν, ὧν βασιλεὺς ἦν Βαλδὰδ· τὸ γὰρ τύραννος ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ βασιλεὺς καίται. (αὐτόθι).

(4) Μιναῖοι εἰσὶν οἱ Ἀμμωνῖται, ὧν βασιλεὺς ὁ Σοφάρ.

λοφώνως, βίψαντες χῶμα ἐπάνω εἰς τὰς κεφαλὰς των, καὶ ἀκο-
λούθως καθίσαντες πλησίον του ἐπτά ἡμερονύκτια, χωρὶς νὰ ὁ-
μιλήσωσι πρὸς αὐτόν, παρετήρουν τὴν μεγάλην καὶ δεϊνὴν πλη-
γὴν του. Μετὰ ταῦτα, ἀνοίξας τὸ στόμα του ὁ Ἰὼβ, ἤρχισε νὰ
ἐκδιηγῆται τὴν ὀδυνηρὰν κατάστασίν του μὲ ζωνηρὰς ἐκφράσεις,
δεικνυούσας μᾶλλον τῶν πληγῶν του τὴν ὑπερβολὴν, παρὰ τῆς
ἀδημονίας του τὰ αἰσθήματα. Καὶ ὁ μὲν Ἐλιφάζ ὁ ἐκ Θαιμανῶν,
ἀντὶ νὰ τὸν παρηγορήσῃ, κατακρίνει αὐτόν ὡς ἀνυπόμονον καὶ
δειλόν· καὶ ὅτι μαστίζεται ἕνεκα τῶν ἁμαρτιῶν του· καὶ αὕτη
εἶναι ἡ αἰτία ἢ ἀνακινουμένη εἰς ὄλον τὸ βιβλίον τοῦ Ἰὼβ ὑπὸ
τῶν τριῶν φίλων του· ὁ δὲ Ἰὼβ ἀπ' ἐναντίας ὑπεραπολογεῖται
καθ' ὅλων, ὅτι εἶναι ἀθῶος· καὶ ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Θεὸς, ὁ Κύριος
καὶ Δεσπότης τῆς κτίσεως, δυνατὸν νὰ τιμωρῇ αὐτόν κατὰ δοκι-
μὴν, καὶ οὐχὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας του· καὶ αὕτη εἶναι ἡ κλεις ὅ-
λου τοῦ βιβλίου.

Μετὰ τοὺς τρεῖς ἐκείνους τοῦ Ἰὼβ φίλους, διαφιλονεικῆσαντας
ἄρκετὰ ἕκαστος ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης, εἰσέρχεται εἰς τὸν ἁ-
γῶνα τῆς φιλονεικίας ὁ Ἐλιοῦς, ὁ υἱὸς τοῦ Βαραχιήλ, ὁ τοῦ Βου-
ζι, ἀπὸ τὴν συγγένειαν τοῦ Ἰάμ, ἐκ τῆς Αὐσίτηδος χώρας (1).
οὗτος δὲν συναριθμεῖται μετὰ τῶν τριῶν φίλων τοῦ Ἰὼβ, ἀλλὰ
κατὰ συγκυρίαν, φαίνεται, παρευρέθη, ἐκεῖ, ὅστις ὀργισθεὶς καὶ
κατὰ τοῦ Ἰὼβ καὶ κατὰ τῶν τριῶν αὐτοῦ φίλων, ὡς μὴ δυνη-
θέντων τούτων ν' ἀποστομώσωσιν αὐτόν, ἀποφάναντα ἑαυτὸν δί-
καιον, ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Ἰὼβ, ὡς ἀδίκου, ἐπικαλούμενος τὸν Θεὸν
νὰ ἐπιτείνῃ τὴν τιμωρίαν του, καὶ ἄλλας ἐπιπληκτικὰς διδασκα-
λίας δίδει εἰς αὐτόν.

Ἀφοῦ δὲ ὁ Ἐλιοῦς κατέπαυσε λαλῶν, παρίσταται ὁ Θεὸς
διὰ λαίλαπος καὶ νέφους, καὶ διαλέγεται μετὰ τοῦ Ἰὼβ οὐ-
τω πως, ὥστε θέτει αὐτόν εἰς τοιαύτην κατάστασιν νὰ διο-
μολογήσῃ ἐν συναισθήσει, ὅτι ὑπὲρ τὸ δέον ὑπεστήριξε τὴν
ἑαυτοῦ ἀθωότητα, καὶ νὰ ζητήσῃ διὰ τοῦτο συγχώρησιν. Καὶ

(1) Αὐσίτης ὠνομάσθη ἡ χώρα ἀπὸ τοῦ Αῤ, ἐνὸς τῶν υἱῶν τοῦ Ἡσαῦ.

ἐν τέλει λέγει ὁ Κύριος καὶ πρὸς τὸν Ἐλιφάζ τὸν Θαιμανί-
την· σὺ ἤμαρτες, ὡς καὶ οἱ δύο φίλοι σου· διότι δὲν ἐλαλή-
σατε ἐνώπιόν μου οὐδὲν ἀληθές, ὡς ἐλάλησε τὴν ἀλήθειαν ὁ
δούλος μου Ἰὼβ· διὰ τοῦτο σεῖς μὲν λάβετε τώρα ἐπτά μόσχους,
καὶ τοσοῦτους κριοὺς καὶ ὑπάγετε εἰς τὸν Ἰὼβ, ἵνα προσφέρῃ
αὐτοὺς ὑπὲρ ὑμῶν ὀλοκαύτωμα, καὶ εὕξηται περὶ ὑμῶν· διότι
ἐὰν δὲν ἐχαριζόμην εἰς τὸ πρόσωπόν του, καὶ ἐὰν δὲν εἰσῆκουον
αὐτόν, ἀφύκτως ἤθελα σᾶς ἀπολέσει, ἐπειδὴ δὲν ἐλαλήσατε πρὸς
με οὐδὲν ἀγαθὸν περὶ τοῦ δούλου μου Ἰὼβ. Ὅθεν ἐκείνοι ἀμέσως
ἔπραξαν, ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Κύριος· καὶ ὁ μὲν Ἰὼβ πύχθη
ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ· ὁ δὲ Θεὸς αὐτοὺς μὲν ἐσυγχώρησεν, εἰς
δὲ τὸν Ἰὼβ ἀπέδωκε καὶ τὴν υγιείαν τοῦ σώματος, καὶ ἀγαθὰ
διπλασίονα τῶν πρώτων. Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, αἱ ἀ-
δελφαὶ καὶ πάντες οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι του πάντα τὰ περὶ αὐ-
τοῦ, ἤλθον πρὸς τὸν Ἰὼβ, καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον εἰς τὴν οἰκίαν
του, καὶ παρηγόρουν αὐτόν διὰ τὰ παρελθόντα, θαυμάζοντες τὴν
καρτερίαν του, πρὸς τὸν ὅποιον ἐπρόσφερον ἐνταυτῷ ἕκαστος καὶ
μίαν ἀμνάδα καὶ ἐν τετράδραχμον χρυσοῦ ἀσήμου, ὁ Κύριος ὁμοῦ
εὐλόγησε τὸν Ἰὼβ εἰς ἔσχατά του πολὺ περισσότερον παρὰ πρό-
τερον· ὥστε ἀκολούθως ἐπέκτησε πρόβατα μὲν 4 ½, 000, καμήλους
δὲ 6,000, ζεύγη δὲ βοῶν 4,000 καὶ τοσαύτας θηλείας ὄνους· ἐ-
γέννησε δὲ ἐπτά υἱοὺς, καὶ τρεῖς θυγατέρας, δνομάσας τὴν μὲν
πρώτην Ἠμέραν, τὴν δὲ δευτέραν Κασίαν, καὶ τὴν τρίτην Ἀμαλ-
θείας κέρασ καὶ δὲν εὐρέθησαν ὠραιότεραι τῶν θυγατέρων τοῦ
Ἰὼβ ὑπὸ τὸν οὐρανόν· ἔδωκε δὲ εἰς αὐτάς ὁ πατήρ των κληρονο-
μίαν μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν των. Ὅθεν ζήσας ὁ Ἰὼβ μετὰ τὴν πλη-
γὴν του 140 ἔτη, καὶ ἰδὼν υἱοὺς τῶν υἱῶν του μέχρι τετάρτης
γενεᾶς, ἀπέθανε 248 ἐτῶν, πρεσβύτερος καὶ πλήρης ἡμερῶν.

ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ ΓΑΛΛΟΥ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1855.

(Συνέχεια ὄρα Φυλλ. Ζ΄.)

Ὁ Ἕλληνας, καὶ ἰδίως ὁ νῦν Ἀθηναῖος, ἔχει πάντοτε τὴν ματαιότητά του. Ἡ ἐπίδειξις εἶναι τὸ μέγιστον τῶν ἐλαττωμάτων του, καὶ ἡ παροιμία

*ὡς μὲ λὲν βοῖβοδύρα,
κ' ἄς φροφῶ ἀπὸ τὴν πείρα,*

εἶναι παροιμία τῆς πατρίδος του. Τοιοῦτοι ἦσαν καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, καὶ οἱ Ἕλληνες τοῦ Βυζαντίου, οἵτινες ἔφερον ἐκ τῆς Ἰταλίας τὰ πολυτελῆ ἐνδύματά των.

Ὁ Ἕλληνας εἶναι καλλιτέχνης εἰς ὅλα του, καλλιτέχνης καὶ εἰς αὐτὸν τὸν νυκτικὸν σκοῦρον του, τὸν παρ' ἡμῖν γέλωτα μόνον ὀφλισκάνοντα.

Ὡ ἄνδρες Ἀθηναῖοι!

Ἄλλ' ὤμεν δίκαιοι! Ἀφ' ἧς ἡμέρας τὰ ὄρια τῆς Ἑλλάδος ἐχαράχθησαν ἐπὶ τῆς χειροτέρας γῆς τῆς παλαιᾶς τῶν Σουλτάνων ἐπικρατείας, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐγένοντο ἔθνος ἐλεύθερον καὶ ἀνεξάρτητον, συνηργάσθησαν ἅπαντες μετὰ ζήλου εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς πατρίδος.

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ ἐνδυμασία μέχρι τοῦ ἔτους 1854 ἠσχήμιζε πολλοὺς ἥρωας καὶ πολλὰ παλληκάρια τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος· ἀλλ' ἤδη, ἀφ' ἧς ἀνεστήθη καὶ πάλιν ἡ Φιλικὴ Ἐταιρία (*), τὸ ὠραῖον ἐθνικὸν ἐνδυμα εὐτιμήθη.

Ὁ Μίλτων ὠνειροπόλησε τὴν ἀνάστασιν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς τῆς ὁποίας οἱ κλώνες, μαραίνονται μὲν, ἀλλὰ ζῶσι πάντοτε εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης. Οἱ ποιηταί, φεῦ! ὑπῆρξαν πάντοτε ὄνειροπόλοι!

Ἐντοσοῦτώ, οἱ παῖδες πάσης τάξεως διακαίονται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ παιδευθῶσι! Πολλοί, μετὰ τὰς ἡμερησίας ἀσχολίας

(*) Ὁ συγγραφεὺς ἐννοεῖ τὸν ἀγῶνα τοῦ 1854.

των, τρέχουν εἰς τὰ παιδευτήρια, ἵνα διδαχθῶσι τὴν ἱστορίαν, τὴν γεωγραφίαν, τὰς γλώσσας.

Ἡ κυβέρνησις ἱκανοποίησε τὴν ἀνάγκην ταύτην τοῦ νοός. Συνέστησε σχολεῖα πάσης τάξεως, καὶ ἤγειρε τὸ πρυτανεῖον τῆς Παιδείας ἐν μέσῳ τῶν Ἀνακτόρων τοῦ Ἡγεμόνος καὶ τῶν Ἀνακτόρων τοῦ λαοῦ, — τοῦ Βουλευτηρίου. Οἱ πλούσιοι Ἕλληνες κατέβαλον τὰ χρήματά των πρὸς ἀνάγειν ἀκαδημιῶν, εἰδικῶν σχολίων, πρὸς ἱδρυσιν ἀθλοθεσιῶν, καὶ ἀποστολὴν νέων εἰς Εὐρώπην ἵνα τελειοποιήσωσι τὰς σπουδὰς των.

Ἐν Ἀθήναις δημοσιεύονται πλέον τῶν εἴκοσι πολιτικῶν, ἐπιστημονικῶν καὶ φιλολογικῶν ἐφημερίδων (*). Τὰ βιβλιοπωλεῖα εἶναι πολυαριθμότερα τῶν ὀψοπωλεῶν, καὶ ἕκαστον ἀτμόπλου κομίζει πᾶν τὸ δημοσιεύμενον ἐν Εὐρώπῃ, ἐφημερίδας, περιοδικὰ, φυλλάδια, μουσικὴν κλπ.

Ἡ Γαλλία συντρέχει ὅποσοῦν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ταύτην. ἔχομεν εἰς Ἀθήνας τὴν γαλλικὴν σχολὴν, ἧς ἐν μέλος, ὁ Κ. Beullé ἐνεργεῖ ἀνασκαφὰς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, αἵτινες διεφώτισαν μεγάλως τὰ ἐρεῖπια αὐτῆς. Τὴν Ἀκρόπολιν ἔψαλε καὶ ἡ ποιήτρια μάς Λουίζα Collet, τυχούσα μάλιστα τοῦ ἐπὶ τούτῳ θεέντος ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας βραβεῖου.

Ὁ ὀδηγῶν ἡμᾶς ἀμαξιλάτης, νεανίας ἔξυπνος, διμιλεῖ τὰ γαλλικὰ καλῆτερον ἐνὸς Μασσαλιώτου.

Ὅτε ἤμεθα πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Θεσέως, ἠθέλησε μόνος του νὰ μᾶς φέρῃ πρὸς τὸ ἀρχαῖον τοῦτο μνημεῖον. Μετὰ μαθήσεως δὲ ἀξίας μέλους τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν, ἐξέθεσεν ἡμῖν ὅλην τὴν ἱστορίαν τῶν προγόνων του.

Οὐδέποτε εἶδον εἰς Γαλλίαν παρόμοιον ἀμαξέα!

Χαίρετε, ἐν τούτοις, ὦ Ἀθηναῖοι τοῦ παρελθόντος! θέλω σᾶς

(*) Σ. Μ. Αἱ δημοσιεύμεναι κατὰ τὸ ἐνεστὸς ἔτος ἐφημερίδες εἰς μὲν τὰς Ἀθήνας ὑπερβαίνουν τὰς 30· ἐκτὸς δὲ τούτων, ἐν Σύρῳ δημοσιεύονται 3, εἰς Πάτρας 4, εἰς Λαμίαν 1, εἰς Τρίπολιν 1, εἰς Καλάμας 1, τὸ ὅλον 40. Ἐν Ἐπιτανίῳ δὲ δημοσιεύονται 7 πολιτικαὶ καὶ 3 φιλολογικαί· ὁ Ἐρανιστὴς ἐν Κερκύρῃ, ἡ Θελέξινος ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ ὁ Φίλος τῆς Νεολογίας ἐν Ζακύνθῳ. — Παραλείπομεν τὰς ἐν Τουρκίᾳ καὶ τὴν ἐν Τεργέστῃ.

επανίδει εἰς τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων καὶ εἰς τὰ βιβλία τῶν περιηγητῶν. Ἀλλὰ τὰς νεωτέρας Ἀθήνας, τὰς περιεχούσας τριάκοντα χιλιάδας κατοίκων, καὶ οὐσας κέντρον τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐκείνης ἐθνότητος, ἧτις ἠττήθη μὲν, κατεπατήθη, ἀλλ' οὐδέποτε ἐξηλείφθη, ὦ! θέλω ἔλθει νὰ τὰς ἰδῶ πάλιν καὶ νὰ ἐπικροτήσω εἰς τὴν πρόσδόν των! . . .

Ὁ Πειραιεὺς εἶναι ἄθλιον κατοίκημα διὰ τὸν στρατὸν μας. Δεκατίζει τοῦτον ἢ χολέρα, οἱ πυρετοὶ, καὶ ἐπὶ τούτοις πρέπει νὰ υπομείνῃ τὸ ἀνυπόκριτον μῖσος τῶν κατοίκων· ἀλλ' ἀνιᾶ αὐτὸν ταμάλισα ἢ πηλῆξις, ἢ ἀκινησία, ἢ ἰδέα ὅτι κατατρίβουν ἀνωφελῶς τὸν χρόνον των εἰς τὴν γωνίαν αὐτὴν τῆς Ἀττικῆς, ἐν ᾧ οἱ ἀδελφοὶ των εἶναι πρὸ τῶν ἐχθρῶν.

Τὸ σῶμα τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, συμποσοῦμενον εἰς τρισχιλίους στρατιώτας, ἀπώλεσε πλέον τῶν 500 ἀνδρῶν, ἀποθανόντων ἐκ χολέρας. Πιστεύεται μάλιστα, ὅτι ἀπεβίωσαν πλείονες, καὶ ὅτι, ὅπως καλύπτεται τὸ πρᾶγμα, κατεσκευάζοντο φορεῖα περιεκτικὰ πολλῶν συγχρόνως πτωμάτων! . . .

Ὅτε τὸ σῶμα τοῦ στρατηγοῦ Μαυρὰν ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ Πειραιῶς, πάντες ὑπέθετον ὅτι ἡ χολέρα ἤθελε μετριάσει· συνέβη ὅμως τὸ ἐναντίον. Ἀπελθόντων τοῦ γαλλικοῦ σώματος καὶ τοῦ ἀγγλικοῦ, ἡ ἐπιδημία ἀνεφάνη εἰς Πειραιᾶ μετὰ μεζζονος ἐντάσεως, καὶ ἐπὶ τέσσαρας μῆνας ἐμάστισε τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς.

Κάμπτομεν τὸ Ἄλκιμον ἀκρωτήριο καὶ τὴν Κωλιάδα ἄκραν. Ἡ θέα τῆς Ἀκροπόλεως, ἧτις ἀναφαίνεται τότε, ἐν τῷ ὕψει τῆς πεδιάδος καὶ διὰ τοῦ Φαλήρου, ἔχει μεζζον μεγαλεῖον! . . .

δ'. Ὁ Ἑλλησπόντος.

Περὶ δύοσιν ἡλίου, ἐπλέομεν παρὰ τὸ Σούνιον· τρισκαίδεκα σῆλαι, λείψανά τοῦ ναοῦ τῆς Σουιάδος Ἀθηνᾶς ἐγείρονται μονήρεις ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου. Ἐκεῖ, κατὰ πρῶτον εἶδον, ἐπὶ τῶν μαρμαρίνων ἐκείνων φασμάτων, τὰ πορφυρόχροα ἀπαυγάσματα, δι-

ὦν ὁ ἥλιος φωτίζει τὰ ἐρείπια τῶν μνημείων τῆς Ἀττικῆς. . .

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πολυθείας, ἕκαστον ἀκρωτήριο εἶχε τὸν ναόν του, τοὺς τάφους του, τὰ τρόπαια, πρὸς ἃ ἐφθάνεν ὁ ναυσιπόρος, ἐξανοίγων αὐτὰ, τὴν μὲν ἡμέραν, εἰς τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ, ἢ διὰ μέσου τῶν νεφῶν, τὴν δὲ νύκτα, ὑπὸ τὰς λευκάς τῆς σελήνης ἀκτίνας, ἢ εἰς τὴν λάμψιν τῶν ἀστραπῶν.

Μετ' ὀλίγον ἢ Κεῖος, ἢ Ἄνδρος καὶ τὰ ὄρη τῆς Εὐβοίας καλύπτονται ὑπὸ τὸ σκότος. . . . .

Τὴν πρωΐαν τῆς 9, μετὰ νύκτα τρικυμιώδη, εἴμεθα πρὸ τῆς Τενέδου, ἀπέναντι τῶν πεδίων, ὅπου ἦν ἡ Τροία.

Ὅπισθεν ἡμῶν φεύγει ἡ Λέσβος, ἢ Λέσβος τῆς Σαπρούς, ἢ μαγικὴ νῆσος ἐνθα φύεται τὸ ἄνθος τοῦ ἔρωτος. Πρὸς δυσμὰς ἐμφανίζεται ἡ κορυφή τοῦ Ἄθωνος, τὰ ὄρη τῆς Σαμοθράκης, ἢ Ἰμβρος καὶ ἡ Λήμνος. Πρὸς ἀνατολάς δὲ ἡ πεδιάς τῆς Τρωάδος, τὰ ἐρείπια τῆς Τρωικῆς Ἀλεξανδρείας, ἢ Ἰδα, ὁ Ἑλλησπόντος. Ἀπὸ Ταινάρου μέχρι Ταυρίδος, δὲν ὑπάρχει βράχος, νῆσος, ἀκρωτήριο, ὄρος, πεδιάς, ὄρος, ἄτινα δὲν ἐνθυμίζουσι συμβάντι τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Φθονῶ τὴν εὐτοχίαν τῶν ἐχόντων μνημονικόν, καὶ δυναμένων, ἐν ὄψει τῶν μερῶν τούτων, ν' ἀναπαλήσωσι τὴν μυθολογίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ παρελθόντος.

Ἡ ἔρημία καὶ ἡ σιγὴ τῶν πεδίων τῆς Τρωάδος διεγείρει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ περιηγητοῦ μελαγχολίαν καὶ θλίψιν. Ἰδοὺ οἱ χυτοὶ τύμβοι τοῦ Ἔκτορος, τοῦ Πριάμου, τοῦ Πάριδος, τοῦ Ἀχιλλέως, πρὸ αἰῶνων εἰς τὴν ἔρημον ταύτην ἐγειρόμενοι! . . .

Εἰσπλέομεν τὸν πορθμὸν τοῦ Ἑλλησπόντου. Ὅτε ἐπὶ τῆς γῆς ἐβασίλευεν ἡ εἰρήνη, διὰ τοῦ πορθμοῦ τούτου διέπλεον, καθ' ἕκαστον φθινώπορον, ἀναρίθμητα πλοῖα παντὸς ἔθνους, σπεύδοντα εἰς τὸν Εὐξείνιον, ἵνα μεταφέρωσιν ἐκεῖθεν τὴν τροφὴν τῆς Εὐρώπης, τὰ σιτηρά. Σήμερον, δὲν βλέπεις ἄλλο ἢ τὸν καπνὸν τῶν ἀτμοπλοίων τῶν συμμαχικῶν στόλων . . . ἄτινα, φέρουν τὸν ὄλεθρον.

Εὐάρεστος ὁ ἀγάπλους τοῦ Ἑλλησπόντου. Βλέπεις, κάτω ἐκεῖ,

τὸν μεμονωμένον, τὸν ἐκ πλίνθων οἰκίσκον ἐκείνον, κρυπτόμενον μεταξὺ πυκνώματος ἰτεῶν καὶ κείμενον ἐντὸς μικρᾶς παραθαλασσίας κοιλάδος. Πόσον ἐπεθύμουν νὰ ἔλθω καὶ ζήσω μονήρης εἰς τὴν ἀθύρῳσον καὶ τερπνὴν αὐτὴν παραλίαν!

Πλέομεν μεταξὺ Σηστοῦ καὶ Ἀβύδου. Ἐνταῦθα ὁ Ἑλλήσποντος στενοῦται· ἐνταῦθα ἡ φαντασία σου ἀνακαλεῖ τὰς ἐρατεινάς σκιὰς τῆς Ἡροῦς καὶ τοῦ Λεάνδρου!

Τέλος πρὸ ἡμῶν εἶναι ἡ Καλλιόπολις. Οὐδέποτε, ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν σταυροφόρων, ἤχησεν ἐκεῖ τοσοῦτον ἡ κλαγγὴ τῶν ὀπλων, ὅσον κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους μῆνας.

Ἄλλ' ἀφήσωμεν τὴν κατηραμένην ταύτην ἀκτὴν, ἣν ἐρήμωσεν ἡ χολέρα. . . . . Εἰσπλέομεν εἰς τὴν Προποντιδα· ἐπέρχεται ἤδη ἡ νύξ καὶ δὲν θέλομεν ἰδεῖ τὴν Προκόννησον, τὴν πατριδα τοῦ ποιητοῦ Ἀριστέου τοῦ μεταβληθέντος εἰς κόρακα, ἐλέω τοῦ Ἀπόλλωνος.

Ἄλλὰ τὴν πρώτην τῆς 10, ἀναφαίνεται εἰς τὰς ὄψεις μας στίλβουσα, ὡς ἀδαμαντοστεφής τις Βασιλις, ἡ Κωνσταντινούπολις.

Πλέομεν παρὰ τὸν Ἅγιον Στέφανον· εἶναι ἤδη ἀπέναντί μας τὸ Ἑπταπύργιον. Μετ' αὐτὸ ἀρχίζουν τὰ τεῖχη τοῦ Βυζαντίου, τὰ ἀπολήγοντα εἰς τὸ *Σαράϊ μπουροῦ*, μαγευτικώτατον τὴν θέαν, διότι αἱ λευκαὶ οἰκοδομαὶ του, τὰ κίσκια, οἱ κῆποι κατέρχονται ἀπὸ ἀνδῆρου εἰς ἀνδῆρον, μέχρι τῆς θαλάσσης.

Εἰσπλεύσαμεν τέλος εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον! . . .

Κ. Π.

Χάριν τῶν Ἀναγνωστῶν τοῦ Ἐρανιστοῦ, μετὰ τὴν περιήγησιν τοῦ καλοῦ τούτου Γάλλου, δημοσιεύομεν καὶ μετάφρασιν τεμαχίων τινῶν ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Edmond About, τοῦ ἐπιγραφομένου *La Grèce contemporaine*. Εὐτυχῶς, ὅλοι οἱ Γάλλοι δὲν εἶναι About.

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΕΔΜΟΝΔΟΥ ΑΒΟΥΤ.

α'.

Τὸ Ἑλληνικὸν γένος εἶναι ξηρὸν, νευρικὸν, λεπτοφυές, ὡς ἡ γῆ, ἣτις τὸ τρέφει. Ἄρκει ν' ἀποξηρανθῶσι βάλτοι τινες καὶ νὰ λείψουν οἱ μαστίζοντες τοὺς κατοίκους πυρετοὶ, ὥστε οἱ Ἕλληνες νὰ γίνωσιν ὁ υγιέστερος λαὸς τῆς Εὐρώπης, ὡς εἶναι καὶ ὁ ὀλιγαρκέστερος.

Ἡ μέθη, ἡ τοσοῦτον κοινὴ εἰς τὰ ψυχρὰ κλίματα, εἶναι ἄγνωστος παρ' Ἑλλησι. Πίνουσι πολὺ, ἀλλὰ μόνον ὕδωρ. Ἐν διασηματι δύο ἐτῶν δὲν εἶδα ποτὲ τινὰ εἰς τὰς ὁδοὺς νὰ ἦναι *στουπί*, καὶ φρονῶ ὅτι εὐκολον τὸ νὰ ἀριθμηθῶσιν ὄλοι οἱ μέθυσοι τοῦ Βασιλείου.

Δὲν λανθάνεται τις λέγων, ὅτι ὁ Ἕλληνας δὲν εἶναι ἐπιβροπῆς εἰς κανὲν εἶδος ἀσωτίας, καὶ ὅτι χρᾶται μετρίως, ἀλλὰ δὲν καταχρᾶται οἰανδῆποτε ἡδονῇ. Εἶναι ἀπαθής, καὶ φρονῶ ὅτι τοιοῦτος ἦν πάντοτε. Σήμερον οἱ Ἕλληνες εἶναι δεκτικοὶ ἀγάπης καὶ μίσους, ἀλλ' οὐδὲν τῶν παθῶν τούτων τυφλόνει αὐτούς. Τὸ κακὸν ἢ τὸ καλὸν τὸ πρᾶττουσιν ἐσκεμμένως, καὶ ἡ σκέψις μίγνυται ἀείποτε εἰς τὰς βιαιοτέρας πράξεις των. Φονεύουν τὸν ἐχθρόν των, ἀφοῦ βεβαιωθῶσι περὶ τῆς ἀτιμωρησίας, διαφθείρουσιν κόρην τινὰ, ἀφοῦ πληροφορηθῶσι περὶ τῆς προικὸς τῆς.

Διὰ τοῦτο ἡ παραφροσύνη εἶναι σπάνιον νόσημα ἐν Ἑλλάδι. Οἰκοδομεῖται ἐν Ἀθήναις ὀφθαλμιοκομεῖον, ἀλλὰ ποτὲ δὲν θὰ χρειασθῆ φρενοκομεῖον.

Πρᾶγμα δὲ παράδοξον! ἡ μανία εἶναι ἐπιδημικὴ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους. Ὁ Ἱατρὸς Κ. Δελβινιώτης μετὰ τοῦ ὁποίου ἐπεσκέφθην τὸ φρενοκομεῖον τῆς Κερκύρας μ' ἔλεγεν.

— Ἐννοεῖς τὴν ἀντίφασιν ταύτην; ἔχομεν ἐδῶ πλέον τῶν ἐκατῶν τρελλῶν, τοὺς ὁποίους κρατοῦμεν κεκλεισμένους καὶ πολλοὺς ἄλλους, οἵτινες ἔχουσι τὸ ἐλεύθερον νὰ ἐξέρχωνται; Ἰπάρ-

χει πρόληψις τοῦ λαοῦ, ὅτι ἐκάστη εὐγενῆς οἰκογένεια θὰ ἔχει καὶ ἓνα παράφρονα, εἴτε ἐξ ἔρωτος, εἴτε ἐκ τρόμου, εἴτε ἐκ κενοδοξίας· κ' ἐν τούτοις ἐν τῇ ἐλευθερᾷ Ἑλλάδι μόλις νὰ εὐρίσκωνται δέκα μανιακοί.

— Ποίαν γλῶσσαν ὀμιλεῖ ὁ λαός;

— Τὴν Ἰταλικήν. Ἡ γλῶσσά μας εἶναι ἡ ἑλληνική, ἀλλὰ δὲν τὴν μανθάνομεν, καὶ αἱ μητέρες μας σχεδὸν δὲν τὴν ἐγνώριζον.

— Ἴδου διατὶ ἔχετε φρενοκομεῖον.

Οἱ Ἐπτανήσιοι ἄς δεικνύουν ὅτι φλέγονται ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπιθυμοῦν τὴν ἔνωσιν, ἣτις θέλει εἶναι δυστύχημά των — ἡ πατρίς αὐτῶν εἶναι εἰς Ἐνετίαν. Δὲν θὰ ἔχουν ποτὲ τὴν ἀνήσυχον ἐκείνην ἀδιαφορίαν, τὸ παραχῶδες ἐκεῖνο φλέγμα, τὴν πυρετώδη ἐκείνην φρόνησιν, ἅτινα εἶναι ἴδια τοῦ Ἑλλήνου.

6'.

Οἱ Ἕλληνες ἔχουν ὅσα πάθη ἀναγκαιοῦν ἵνα φέρωσιν εἰς κίνησιν ὅσον ἔχουν πνεῦμα.

Ἐχουν δὲ πνεῦμα ὅσον εἴτις καὶ ἄλλος λαὸς καὶ εἶναι ἐπιτήδειοι πρὸς πᾶσαν τοῦ νοῦς ἐργασίαν. Ἐννοοῦν ταχέως καὶ καλῶς, μανθάνουν μετ' ἀξιοθαυμάστου εὐχαρείας πᾶν ὅ,τι θέλουν νὰ διδαχθῶσι, δηλαδὴ ὅ,τι ἔχουν συμφέρον νὰ γνωρίζουν. Ἡ φιλοκέρδεια θέλει τοὺς διδάξει μίαν ἡμέραν ὅλας τὰς τέχνας.

Σπουδάζουν κατ' ἀνάγκην, ἀλλὰ σπουδάζουν ἐπίσης καὶ ἐκ ματαιότητος! Λαὸς ἔχων πνεῦμα καὶ φίλαυτον, εἶναι λαὸς τὰς χρηστοτέρας παρέχων ἐλπίδας. Διδάσκονται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν (*) ἵνα λέγωσιν ὅτι εἶναι ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων, διδάσκονται τὴν πάτριον ἱστορίαν των, ἵνα ἔχωσιν αἰτίαν νὰ καυχῶνται. Ἐκπαιδεύονται, ἐν ἐνί, ἐκ μόνης περιεργείας καὶ δεικνύουν τὴν αὐτὴν σπουδὴν νὰ ἐπαναλέγουσιν ὅ,τι ἔμαθον, καὶ νὰ μανθάνουν ὅ,τι ἀγνοοῦν.

Μίαν ἡμέραν, ἐνθυμοῦμαι, μετὰ μακρὰν ἐκδρομὴν εἰς τὰ ὄρη

(*) Δυστυχῶς τοῦτο εἶναι ἀληθές.

τῆς Ἀρκαδίας, οἱ ἀγωγιάται μας, οἵτινες ἔχασαν τὸν δρόμον, μᾶς ἔφεραν εἰς κόμην τινὰ ἀπόκρημνον καὶ ἀπόκεντρον. Οἱ κάτοικοι δὲν ἐνθυμοῦντο νὰ εἶδον εὐρωπαϊκὸν ἔνδυμα. Μόλις ἐσαθμεύσαμεν εἰς τὴν πλατείαν, καὶ ὁ δημοδιδάσκαλος προσῆλθε νὰ μᾶς προσφέρῃ τὰς ἐκδουλεύσεις του, καὶ ἐν τῷ μεταξύ, μᾶς διηγήθη ὅλην τὴν μυθολογίαν τοῦ μέρους.

«Τὸ ὄρος ἐκεῖνὸ τὸ χιονοσκεπές, ἔλεγεν, εἶναι ἡ Κυλλήνη, ὅπου ἐγενήθη ὁ Ἑρμῆς. Ἐδῶ, βρέφος ὢν, ἔκλεψε τοὺς βόας τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ὑπέκλεψε συνάμα τὴν φαρέτρην του, κλπ.

Ἀφοῦ δὲ ἐτελείωσεν ἠθέλησε νὰ ἐρωτήσῃ καὶ ἡμᾶς. Ὅλη ἡ νεολαία τοῦ χωρίου ἤκουε μετὰ προσοχῆς τὰς ἀποκρίσεις μου, θέλουσα νὰ μανθάνῃ. Ἐπρεπε νὰ εἰπῶ εἰς αὐτοὺς περὶ Γαλλίας, ἀεροστάτων, ποταμῶν, σιδηροδρόμων, περὶ Ἀγγλίας, Ἀμερικῆς καὶ ἐξόχως περὶ Καλλιφορνίας. Ἡ περιέργειά των δὲν ἦτον ὅπως ἀνίδεος, καὶ αὐταὶ των αἱ ἐρωτήσεις ἐδείκνυσον, ὅτι ἐγνώριζον πολλὰ τινα. ἤκουον καὶ μετέδιδον τὰς ἀπαντήσεις μου εἰς ἐκείνους ὅσοι, μακρὰν ὄντες, δὲν ἠδύναντο νὰ μ' ἀκούσουν. Οὕτω θὰ ἠκροῶντο τὸν Ἡρόδοτον, ὅτε διηγεῖτο τὰ θαυμάσια τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν Ἰνδιῶν εἰς τὸν λαὸν τοῦτον τὸν ζυμωμένον ἐξ ἀγχινοίας καὶ περιεργείας.

Γνωστὸν πόσον οἱ Ἕλληνες ἠγάπων, ἀπὸ αὐτῶν τῶν δημοικῶν χρόνων, τὴν ἰσότητά. Ὁ ἀπλούστερος τῶν στρατιωτῶν ὀμίλει μὲ θαρῆρος πρὸς τὸν

ἄνακτ' ἀνδρῶν Ἀγαμέμνονα.

Καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς δούλους οἱ κύριοι ἐφέροντο ἐπιεικῶς· ὁ Εὐμαιὸς ἠσπάζετο, ὡς οἰκτεῖος, τὸν Ὀδυσσεά.

Οὐδέποτε ἔλεγον τὸ Ὑμεῖς, ἀποτεινόμενοι πρὸς ἄλλον, ἀλλὰ τὸ Σὺ, ὅπερ, εὐτυχῶς, καὶ σήμερον ἀκούεις.

Εἰς Ἀθήνας ἦτο κόμμα ἀριστοκρατικόν, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχεν ἀριστοκρατεία, ὡς οὔτε σήμερον ὑπάρχει. Μανθάνομεν ἐκ τοῦ Ἀριστοφάνους τίνι τρόπῳ, κατὰ τοὺς χρόνους του, ὁ λαὸς ἐφέρετο πρὸς τοὺς ἄρχοντας του, τοὺς ῥήτορας, τοὺς φιλοσόφους του.

Καὶ σήμερον ἔτι, ὅταν ὑπουργός τις διέρχεται τὴν ὁδὸν τοῦ

‘Ερμού, μεταβαίνων εἰς τὸ Παλάτιον, ὁ παντοπώλης ἢ ὁ κουρέυς τοῦ φωνάζει ἀξιόλογα· « Ἄγαπητέ, ἄσχημα ποῦ μᾶς κυκυβερνάς ».

Ὁ Ἰπουργὸς δὲ ἀπαντᾷ.

—Εἶναι φανερόν, ὅτι κρατεῖς τὴν γάτα ἀπὸ τὴν οὐρά.

Τὸ σύνταγμα δὲν ἀναγνωρίζει οὔτε τιτλοφορίαν, οὔτε εὐγενείας διακρίσεις, καὶ πράττει ἄριστα.

Ὁμως, εἰς τὰς αἰθούσας τῶν Παρισίων, ἀκούει τις καλούμενον ἐνίοτε Ἕλληνα διὰ τοῦ τίτλου τοῦ Πρίγκηπος, καὶ οἱ Ἕλληνες κόμητες εἶναι κοινοὶ εἰς τὰ ξενοδοχεῖα μας.

Τινὲς τῶν Ἑλλήνων κομήτων δυνατόν νὰ ᾖναι τῶντι κόμητες, εἰ καὶ ἀγοράσαντες τὴν προσηγορίαν παρὰ τῶν Ἑνετῶν, ἀλλ’ ἀνήκουν εἰς τὴν Ἑπτάνησον, ἣτις δὲν ἀνήκει εἰς τὴν Ἐλευθέραν Ἑλλάδα. Οἱ δὲ πρίγκηπες δὲν ἔχουσι τὴν ρίζαν των εἰς οὐδὲν ἀριστοκρατικὸν δένδρον, καὶ ἐτιτλοφορήθησαν μόνοι των τὴν τιτλοφορίαν ταύτην. Οἱ Ἑλληνοπρίγκηπες, ἔχουσι δύο εἰδῶν ἐπισκεπτῆρια γραμμᾶτια· ἐπὶ τῶν μὲν ἔχουν τυπωμένον Ἰωάννης, Κωνσταντῖνος, Μιχαὴλ Χ. . . ἐπὶ τῶν δὲ ὁ Πρίγκηψ Χ. . . Τὰ μὲν χρησιμεύουν διὰ τὰς ἑλληνικὰς οἰκίας, τὰ δὲ διὰ τοὺς εὐαπατήτους Εὐρωπαίους.

Οἱ Ἕλληνες ἔχουν δύο πολιτικὰς ἀρετὰς, τὴν ἀγάπην τῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν ἀγάπην τῆς ἰσότητος· προσθετέον καὶ τρίτην ἀρετὴν, τὸν πατριωτισμόν.

Βεβαίως, ἡ ἀγάπη τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὸν τόπον των δὲν εἶναι ἀμέτοχος ματαιότητος, καὶ πλανῶνται πλάνην παράδοξον περὶ τῆς μεγίστης σημασίας τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τῆς ιδέαν των, ὅλα τὰ συμβᾶντα τῆς Εὐρώπης ἔχουν τὴν Ἑλλάδα κέντρον καὶ σκοπόν. Ἐν Γαλλίᾳ ἐγένετο ἐπανάστασις μόνον καὶ μόνον ἵνα χορηγήσῃ ἄρθρα ἀξιοσημείωτα εἰς τοὺς δημοσιογράφους τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ Ἀγγλία προεκήρυξε γενικὴν ἔκθεσιν, ἵνα ἡ Ἑλλὰς ἐπιδείξῃ τὰ προϊόντα της. Ὁ Αὐτοκράτωρ Νικόλαος ἐποφθαλμιᾷ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἵνα τὴν δωρήσῃ εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἶναι ὁ πρῶτος λαὸς τῆς γῆς. Εἶναι αὐτὸς καὶ

ἄλλος δὲν εἶναι. Ἡ Ἑλλὰς δὲν ἔχει τὴν ὁμοίαν της . . . .

Ἄλλὰ τὸ φιλόπατρι τῶν Ἑλλήνων φθάνει καὶ μέχρι τῆς ἀνδρείας, τῆς γενναιότητος; φέρει τὸν Ἕλληνα εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης; Τοῦτο εἶναι ζήτημα. Ἰπῆρξεν ἐποχὴ, ὅτε ἐν Εὐρώπῃ ἐφρόνουν ὅτι πᾶς Ἕλληνας ἦτο καὶ ἓνας ἥρωας. Ἦκουσα γηραιοὺς τινὰς στρατιώτας μας νὰ βεβαιῶνουν ὅτι ὅλοι εἶναι δειλοὶ, ἀλλὰ πιστεύω, μᾶλλον, ὅτι ἡ ἀνδρεία των εἶναι ἔμφρων καὶ ἐσκεμμένη. Δὲν ἀγαποῦν νὰ ἐκτίθενται δωραίν. Ὁ Ἕλληνας δὲν ἐγεννήθη διὰ τὸν πόλεμον, ὅσον καὶ ἂν καυχᾶται. Τὸν Ξερόξην ἐν Σαλαμῖνι δὲν κατεναυμάχησεν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, ἀλλ’ εἰς ἀνὴρ, ὁ Θεμιστοκλῆς.

Ὁ Ἡρόδοτος διηγείται, ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ᾔθελον νὰ πολέμησωσιν, ἀλλὰ φωνῆ τις ἠκούσθη εἰς τοὺς αἰθέρας λέγουσα « Ἄνανδροι! πότε παύσεσθε φεύγοντες τὴν μάχην; »

Ἄλλ’ ἂν ὁ Ἕλληνας δὲν ἐγεννήθη διὰ τὰς μάχας, ἐγεννήθη καὶ διὰ τὴν γεωργίαν; Οἱ ἴδιοι λέγουσιν ὅχι, καὶ πιστεύω, ὅτι ἔχουν δίκαιον κατὰ τοῦτο. Ἡ γεωργία ἀπαιτεῖ μεζονα ὑπομονὴν, καὶ ἐπιμονὴν, ἢ ὅσην ποτὲ εἶχον οἱ Ἕλληνες. Ἀγαποῦν τὰ μακρινὰ ταξείδια, τὰς τολμηρὰς καὶ τυχηρὰς ἐπιχειρήσεις. Ὁ Ἕλληνας εὐρίσκεται εἰς τὸ στοιχεῖόν του, ἰστάμενος εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ ἐμπορικοῦ του, ἢ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου του. Καθήμενος, ἀρέσκειται νὰ γαυριᾷ, νὰ *καμαρώνεται*. Ὅρθιος θαυμάζει μόνος του τὴν χάριν του· ἀλλὰ δὲν ἀνέχεται νὰ κλῖνῃ πρὸς τὸν γῆν.

Ἄλλο χαρακτηριστικὸν τοῦ Ἑλλήνου εἶναι ἡ ῥοπή του εἰς τὸ πωλεῖν πᾶν ὅ,τι ἔχει. Πωλεῖ διὰ νὰ λάβῃ χρήματα, πωλεῖ διὰ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ πωλήσῃ. Ἄν ἀπαντήσῃς τινὰ καθ’ ὁδὸν καὶ ζητήσῃς νὰ σοὶ πωλήσῃ τὰ ὑποδύματά του, ἔσο σχεδὸν βέβαιος, ὅτι δὲν θὰ σοὶ ἀρνηθῇ τὴν αἴτησίν σου, ἅμα τῷ προσφέρεις συμφέρουσαν τιμὴν. Ὡς δὲ ἀγαπᾷ νὰ πωλῇ ὅ,τι ἔχει, ἀγαπᾷ καὶ ν’ ἀγοράζῃ ὅ,τι βλέπει ἐπάνω σου, εἰς τὰς χεῖράς σου. Οὕτως ἡμέραν τινὰ, ἐν Σπάρτῃ, ἐλθὼν τις νὰ μὲ φέρῃ νομίσματα πρὸς ἀγοράν, ἠθέλησε ν’ ἀγοράσῃ τὸ μελανοδοχεῖόν μου . . . ἂν τοῦ ἐσύμφερε.

γ.

Τὰ ἔμπαλιν τοῦ Ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος.

(Revers de la médaille).

Σπανίως ὑπάρχει ἀρετὴ μὴ ἔχουσα καὶ τὴν ἀντίθετον κακίαν, καὶ πᾶν νόμισμα ἔχει τὸ ἔμπαλιν μέρος αὐτοῦ.

Ὁ ἔρωσ τῆς ἐλευθερίας παρ' Ἑλλήσιν ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀψηφισίαν τῶν νόμων καὶ πάσης νομίμου ἐξουσίας (*). Ὁ δὲ ἔρωσ τῆς ἰσότητος διαδηλοῦται πολλάκις διὰ φθόνου ἀγρίου πρὸς πάντα ἄλλον ὑψούμενον εἰς τιμὰς καὶ ἀξιώματα. Ὁ στενὸς πατριωτισμὸς ἀπολήγει εἰς ἐγωϊσμὸν, καὶ ὁ Κερδῶς Ἑρμῆς εἶναι καὶ Ἑρμῆς ὁ πανούργος.

Ὁ αὐτὸς φθόνος, ὅστις ὑπηγόρευεν ἄλλοτε τὸν ὀστρακισμὸν, προγράφει σήμερον πάντα ἄνθρωπον κατὰ τι ἀνώτερον. Οἱ μὲν δολοφονοῦνται ἐν μαχαίρᾳ, οἱ δὲ φονεύονται διὰ τῆς κακολογίας. Ἑρώτησον Ἕλληνα περὶ τῶν μεγάλων ὀνομάτων τῆς πατρίδος του καὶ καθ' ὅλων ἔχει νὰ εἰπῇ κακόν. Ὁ μὲν ἦτο προδότης, ὁ δὲ εἶναι κλέπτης, ὁ δὲ δολοφόνος, καὶ δὲν ὑπάρχει Ἕλληνα, οὐ τὸ ὄνομα νὰ μὲν ἄκηλιδωτον ἐν Ἑλλάδι.

Συγκεφαλαίῳ εἰς ὀλίγας λέξεις τὰ περὶ τοῦ ἦθους καὶ χαρακτῆρος τοῦ Ἕλληνος.

Ὁ Ἕλληνα εἶναι νευρώδης, ζωηρὸς, νηφάλιος, ἔμφρων, ἀγχίνους, καὶ υπερήφανος ἐπὶ τοῖς πλεονεκτημασί του τούτοις.

Ἰπεραγαπᾷ τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ἰσότητα, τὴν πατρίδα του· ἀλλ' εἶναι ἐνταυτῷ φθονερὸς, ἐγωϊστὴς, οὐχὶ λίαν εὐσυνειδήτος, καὶ ἐχθρὸς τῆς πειθαρχίας καὶ τῆς ἐργασίας τῶν χειρῶν. Τελευταῖον, ἐν διαστήματι εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν ὁ πληθυσμὸς τοῦ βασιλείου οὐδεμίαν ἔλαβεν αὐξήσιν, ὅπερ τὸ λυπηρότερον πάντων.

(*) Σ. Μ. Καὶ κατὰ τοῦτο παραλογίζεται, καθὼς καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα, ὁ γενεγάδας.

δ.

Ἄγγλοι καὶ Ἕλληνες.

Τὰ αἰσθήματα τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως, καὶ ἰδίως πρὸς τοὺς προσάτας των, δὲν εἶναι εὐκολον νὰ διαγνωσθῶσιν. Ἄν Ἕλληνα τις ἰδῇ Γάλλον, τῷ λέγει, ὅτι τρέφει πρὸς αὐτὸν ἀπεριόριστον ἀγάπην, διότι εἶναι γενναῖος· ἂν Ἄγγλον, τὸν θαυμάζει, διότι εἶναι ναυτικὸς, ὡς αὐτόν· ἂν Ῥώσσον, ὅτι τὸν λατρύει, διότι εἶναι ὀρθόδοξος. Ἄν Γερμανὸν, ὅτι τὸν σέβεται, διότι εἶναι πολυμαθὴς.

Κατὰ βᾶθος ὅμως αἱ διαβεβαιώσεις αὗται ἀποκρύπτουσι πολλὴν πρὸς ὅλους ἀδιαφορίαν, οὐχὶ ἀμέτοχον καὶ μίσους τινός. Ὁ Ἕλληνα ἀγαπᾷ ὅλους, διὰ νὰ τοὺς κλέπτῃ. (*) Νομίζει ἀτιμίαν του, ἂν ἀποδίδων σοι τὸ ὑπόλοιπον ἐνὸς γαλλικοῦ, δὲν σοὶ κρατήσῃ τί περιπλέον. Ὀλίγιστοι Ἄγγλοι διαμένουν ἐν τῇ Ἐλευθερᾷ Ἑλλάδι· ἀλλ' ἡ Ἄγγλία εἶναι προσάτης τῆς Ἐπτανήσου καὶ ἡ προσπέλασις τῶν Ἄγγλων καὶ τῶν Ἑλλήνων, τῶν δύο λαῶν τῆς γῆς τῶν μᾶλλον περιφιλύτων, εἶναι λίαν τι περιεργον.

Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα νὰ ἐξετάσωμεν, ἐὰν οἱ Ἄγγλοι ὠφέλησαν τοὺς Ἴονίους, ὅσον ἠδύναντο. Ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ἡ Κέρκυρα διὰ τοὺς Ἄγγλους κατέχει στρατηγικὴν θέσιν, ὁποῖαν ἡ Μελίτη καὶ ἡ Γιβραλτάρη. Ἐπίσης δὲ εἶναι βέβαιον καὶ καταφανές, ὅτι εἰς Κέρκυραν καὶ τὰς λοιπὰς ἐξ νήσους ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς εἶναι ἀκαμία, ὅσον εἰς οὐδένα τῶν νομῶν τῆς Ἑλλάδος (*) ὑπάρχουσιν ἀμαξίτοι ὁδοί, ἀτιμόπλοια πρὸς συγκοινωνίαν. Ἐντεῦθεν, ἤθελεν ὑποθέσει τις, ὅτι οἱ Ἐπτανήσιοι ἔχουν τὴν αὐτὴν εὐχαρίστησιν νὰ διοικῶνται παρὰ τῶν Ἄγγλων, ὅσην οἱ Ἄγγλοι νὰ κρατῶσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν των τὰς νήσους. Ἀπάτη!

Ὅμως οἱ Ἴόνιοι δὲν βλεμαίενουν κατὰ τῶν Ἄγγλων. Ἀνάγκης τυχεύσης, ἐπανευρίσκουν τὰ χαριέντα ἐκεῖνα μειδιάματα, τὰς εὐ-

(*) Δὲν ὁμοιάζει κατὰ τοῦτο τὰ πολιτισμένα ἔθνη τῆς Δύσεως, καὶ μάρτυρες ὅσοι ξένοι περιηγήθησαν Σ. Μ.

(*) Σ. Μ. Grazie del avviso!

φουίς εκείνας κολακείας, οποίας οί Γραικόλλοι τῶν χρόνων τοῦ Αὐγοῦσου ἐδαψίλευον εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Εἶδον αὐξοῦσαν ἐν Κερκύρα γενεάν κομψῆς νεολαίας, ἥτις προσπαθεῖ νὰ λησμονήσῃ τὴν Ἑλληνικὴν καὶ νὰ μάθῃ τὴν Ἀγγλικὴν, ἥτις υποτονθορίζῃ τὸ God save the Queen, ἥτις καίρει τὸ περιγένειον ἐν εἶδει ψήκτρας, καὶ ἂν ἦτο δυνατὸν, ἐπεθόμεν νὰ τοῦ δώσῃ χρῶμα ξανθοκόκκινον. Καὶ ὁμως, οἱ Ἄγγλοι μισοῦνται παρ' ὅλων, ἐξαιρέσει τῶν φρονίμων καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν, οἵτινες δὲν εἶναι οἱ πολλοὶ εἰς τὴν Ἐπτάνησον. Ἄληθές ὅτι οἱ Ἄγγλοι εἶναι τρομερῶς Ἄγγλοι. Εἰς τούτων, γνήσιος φιλέλληνας καὶ τὰ πλεῖστα εὐεργετήσας τὰς νήσους, ὁ Δόρδος * * * ὅστις ὠμίλει τὰ ἑλληνικά, ὡς ὁ Κ. Χαζὴ ἢ ὁ Κ. Λενορμάν, ἠρώτα ποτὲ Ἴόνιον, ἐὰν εὐρίσκει τι πλημμυλὲς εἰς τὴν ὁμιλίαν του.—Μάλιστα, ἀπεκρίθη ὁ Ἕλληνας, ἡ προφορά σου ἔχει πάντοτέ τι ἀγγλικόν.—*Ἰσὶα Ἰσὶα*, τοῦτο θέλω καὶ ἐγὼ θέλω νὰ φαίνομαι πῶς εἶμαι Ἄγγλος, ἀπήντησεν ὁ φιλέλληνας, ὁμιλῶν καὶ τὰ ἑλληνικά.

Ἄτερος Ἴόνιος, ἔπεσεν ἐκ τοῦ ἵππου του, εἰς τὴν ὁδὸν, καὶ ὁ ἵππος του ἔπεσεν ἐπάνω του. Ἄγγλος τις περνῶν μετ' ὄχημά του, διατάττει τὸν ἠνιόχον νὰ σαματήσῃ τὴν ἄμαξαν καὶ τρέχει πρὸς τὸν κύριον, πρὸς ὃν τεινεὶ τὴν χεῖρα. Ἀλλὰ σκέψις τις τὸν ἀναχαιτίζει.

—Are you a gentleman? ἔρωτᾷ, καὶ πληροφορηθεὶς, ὅτι ὁ πεσὼν ἦτο ὁ Κ. Δάνδολος, ὅστις ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ συγκαταλέγει δούκας τῆς Βενετίας, τοῦ δίδει τὴν χεῖρα καὶ τὸν ἀνεγείρει.

Οἱ Ἄγγλοι ὀλίγην ἔχουν προσπάθειαν νὰ πλησιάσωσι πρὸς τοὺς Ἕλληνας, καὶ οἱ Ἕλληνες, ἐκτὸς τῆς προμνησθείσης ἐξαιρέσεως, δὲν πράττουν ἄλλο ἢ τὸ πῶς νὰ μακρύνωνται ἀπὸ τῶν Ἄγγλων. Ἰπάρχουσι ὑπηρεσίαι τινὲς ὅπου συγκάθηνται αἱ δύο φυλαί· εἰς τὸ ἀνώτατον Συμβούλιον ἐδρεύουσι ἐξ ἡμισείας Ἄγγλοι καὶ Ἕλληνες. Ναι μὲν, οἱ δικασταὶ εἶναι συνάδελφοι, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ ἴσοι. Ὁ δικαστὴς Ἕλληνας τοῦ Συμβουλίου τούτου λαμβάνει 6 χιλ. φράγ. μισθόν, ὁ δὲ Ἄγγλος 25 χιλ!

ΚΑΛΛΙΑΣ.

ΜΕΛΙΚΗ ΔΟΚΙΜΙΟΝ.

(Συνέχεια καὶ τέλος ἴδε φυλλ. 2'. σελ. 202)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ πολιτισμοῦ τῶν Κερκυραίων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἄχρι τῆς ἡδὴ ληξάσης ἑκατονταετίας.

Πρὶν εἰπώμεν περὶ πολιτισμοῦ τῆς Κερκύρας εἰς αὐτὴν τὴν τρίτην ἐποχὴν, συμβάλλει πρῶτον νὰ θεωρήσωμεν ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ τὰ αἷτια τῆς ἐπιδόσεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος πρὸς δὲ καὶ τὰ τοῦ καταβίβασμου τῆς αὐτῆς καὶ τὰ τῆς ἐκπτώσεως.

Οἱ Ἕλληνες εὐδιάθετοι ἐκ φύσεως πρὸς τὸ ἐλεύθερον καὶ ἀνεξάρτητον ζῆν, συνέστησαν καὶ διοίκησιν ἰσόνομον πρὸς πάντας καὶ ὑπὸ τοιῷδε συστήματι πολιτείας, ἐν ᾧ διατηρεῖται τὸ δικαίωμα ἐκάστου καὶ ἐπιστηρίζεται ἡ ἀρετὴ καὶ τὸ δίκαιον, οὐδὲ δι' ἄλλο τι ὑπενδίδοντος ἐνὸς πολίτου πρὸς τὸν ἕτερον εἰμὴ διὰ τὴν ἀξίωσιν καὶ τὴν φρόνησιν, ὁ ἕτερος τῆς πατρίδος καὶ ἡ κοινὴ ὠφέλεια ἦσαν οἱ καθ' αὐτὸ χαρακτῆρες ὅλων τῶν λαῶν τῆς Ἑλλάδος· οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, οἱ Ἕλληνες μετ' αὐτὴν κλίσιν ἀνήγοντο εἰς τὴν ὑψηλὴν ιδέαν τῶν πολιτικῶν καὶ πολεμικῶν ἀρετῶν καὶ εἰς τὰ εὐγενῆ καὶ γενναῖα φρονήματα καταφρονούντες τὴν εὐτέλειαν καὶ τὸ χαμερπὲς καὶ τῶν διανοημάτων καὶ τῶν πράξεων.

Διὰ τῶν τοιούτων μέσων ἡ Ἑλλάς, καὶ τοὶ στενὴ κατὰ τὴν τοπικὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πληθυσμὸν, νικᾷ ὁμως τὴν μεγάλην κατὰ τὸν χρόνον ἐκείνον καὶ φοβεράν δύναμιν τῆς Περσίδος, ἀπαλλάττουσα τῆς Ἀσιατικῆς δουλείας τὴν Εὐρώπην καὶ, γενομένη δημιουργὸς παντοίας ἐφευρέσεως, ἀνάγει αὐτὴν εἰς τοσοῦτον ὑψηλὸν βαθμὸν τελειότητος καὶ ὑπεροχῆς, ὥστε, καταδικάζουσα, ὡς εἶπεῖν, τὰς ἐφεξῆς ἡλικίας εἰν τὴν ἀτίδιον ἀνάγκην τῆς μιμήσεως, ἀφαιρεῖ τούτων πᾶσαν ἐλπίδα νὰ ὑπερβάλωσι ποτὲ τὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐπιδιδούσα ἐνταυτῷ μετ' ἀσχύτητα εἰς τὰς ἀκριβεῖς

λεγομένης ἐπιστήμας, εἰς τε τὰς φυσικὰς καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς φύσεως καὶ εἰς τὰς ἠθικὰς καὶ πολιτικὰς κτλ. καὶ προάγουσα τοὺς ἐπιφανεστάτους διὰ παντὸς ἄνδρας ἐκείνους, διδάσκει τέως τὸν πολιτισμὸν τοὺς Ῥωμαίους καὶ σύμπαντα τὰ ἄλλα ἔθνη.

Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν μόνιμον τῶν ἀνθρωπίνων θεμελιώσεων καὶ τὸ πᾶν, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἀλλοιοῦται, μόνων ἐξηρημένων τῶν νόμων τῆς φύσεως, οὕτως εἰσαχθεῖσα παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἡ διαφωνία κατέστησε ταχέως ἀσθενὲς πᾶν αἶσθημα ἐλευθερίας, ἀρετῆς, ἔρωτος πατρίδος καὶ ἔφερον ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν πανουργίαν, τὴν φιλαργυρίαν, τὴν κολακείαν, τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ταπεινώσιν.

Φίλιππος ὁ Μακεδὼν, βλέπων διηρημένους οὕτω τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐκπεπτωκότας τῆς προτέρας τῶν καταστάσεως, ἐσχεδίασε νὰ τοὺς ὑποτάξῃ εἰς τὴν ἰδίαν του ἀρχὴν μεταχειριζόμενος ἐπιδειξίως ὅτε μὲν τὸν χρυσὸν, ὅτε δὲ τὴν πανουργίαν, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀπιστίαν, δι' ὧν συνήργησε νὰ αὐξήσῃ παρ' αὐτοῖς, τὸ σχίσμα, ἡ κακία καὶ ἡ φθορὰ τοῦ ἥθους.

Οἱ Ἕλληνες, μὴ σώζοντες πλέον τὸ ἥθος καὶ τὴν ἀρετὴν τῶν ἰδίων προγόνων, εἰς ἣν ἐπεστηρίζοντο, ὡς εἰς βᾶσιν, οἱ νόμοι τῶν, ἐξέπεσον ἀπὸ τὴν πολιτικὴν τῶν διοίκησιν, ἧτις ἔπεσεν, ὡς τὰ οἰκοδομήματα κατασκαφέντων τῶν θεμελιῶν, καὶ οἱ ἀπόγονοι τῶν νικητῶν τῆς Περσίας ἔκλιναν τὸν αὐχένα ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ Ἀχαϊκὴ συμμαχία τείνουσα πρὸς τὴν νέαν ἔνωσιν τῶν Ἑλλήνων καὶ πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς δουλείας τῶν, ἔλαβε διαστροφὴν τοῦ σκοποῦ διὰ τὴν δυστροπίαν καὶ τὸν φθόνον τῶν λοιπῶν λαῶν, ἐξ ὧν ἐμποδίσθη ἡ ἐπιτιζομένη εὐτυχὴς αὐτῆς ἐκβάσις, καὶ ἐφεξῆς τετυφλωμένοι ἀπὸ τὰ πάθη καὶ ἀπὸ τὴν ἀσυμφωνίαν, προσκαλοῦσιν εἰς τὴν ἰδίαν τῶν ἐπικράτειαν τὰ ὄπλα τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες, ὡφελοῦμενοι ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἀπὸ τὴν τύφλωσιν τῶν Ἑλλήνων, τοὺς ὑπέταξαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν. Ὁ ζυγὸς τῶν Ῥωμαίων ταπεινοῖ τοὺς Ἕλληνας πολλῶ μᾶλλον ἢ ἐκεῖνος τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου, οἵτινες ἦσαν τοῦ αὐτοῦ γένους. Ἀλλ' οἱ δεσπότηαι,

τῶν Ἑλλήνων, γενόμενοι μαθηταὶ αὐτῶν, τοὺς μετῆρχοντο ἔπειτα μὲ ἐπιεικέστερόν τινα τρόπον. Οἱ Ῥωμαῖοι δὲ, διὰ σφάλματα βαρύτερα ἀπὸ τὰ τῶν Ἑλλήνων ἀπολέσαντες τὴν ἐλευθερίαν, ἔκλιναν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Καισάρων, καὶ ἡ τοιαύτη μεταβολὴ παντάπασι ἐναντία εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἐπάγει εἰς αὐτοὺς κατάστασιν πολλῶ χειροτέραν κατὰ λόγον τῆς κακίας, τῆς θρασυτητος καὶ τῆς τυραννίας τῶν διαδόχων τοῦ Αὐγούστου. Ἡ δὲ εἰς Βυζάντιον μετακομιδὴ τῆς Αὐτοκρατορίας τῶν Ῥωμαίων δὲν συνέτεινεν οὐδ' ὀπωσοῦν εἰς ἀποκατάστασιν τῶν Ἑλλήνων, ἐκπεπτωκότων ἤδη ὡς πρὸς τὰ ἐφευρέματα καὶ ἐπιστήμας διὰ τὴν προηγηθεῖσαν δουλείαν καὶ ταπεινώσιν.

Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἐν ᾧ τοιαύτη ἐκπτώσις ἐφαίνετο ὅτι ἐπαπειλεῖ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ζόφον καὶ ἀγλὸν ἀμαθείας, ὅμως δὲ κατὰ καιροὺς διέπρεψαν τόσῳ λαμπροῖ ἄνδρες εὖ πεφυκότες πρὸς τὸ ὕψος καὶ τὴν δεινότητα, ὥστε ἡ Ἑλλὰς ἤθελεν ἰδεῖ ἐξ ὑποστροφῆς τοὺς περιβοήτους ἐκείνους ἀρχαίους εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ εἰς τὰ γράμματα, εἰ μὴ, ὀλιγωροῦντες καὶ πρὸς οὐδὲν θέμενοι τὴν ματαιότητα καὶ τὸ εὐμετάβλητον τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ἔτρεπον ὄλην τῶν τὴν εὐφυίαν εἰς τὴν περιποίησιν ὑπερέτερων ἀληθειῶν καὶ τῆς θεοπνεύστου φιλοσοφίας· οὔτε ἐξέλειψαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ γράμματα καὶ ἡ θύραθεν γνῶσις τῶν προγόνων τῶν, ἀλλὰ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Αὐτοκρατορίας τῶν Ῥωμαίων εἰσοφοῖ τῆς Ἑλλάδος, ἐγκαταλιπόντες τὴν πατρίδα τῶν, μετεκόμισαν εἰς τὴν Ἰταλίαν τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας, τὸ δὲ γένος, τεθλιμμένον κατὰ κράτος ὑπὸ τὸν τοιοῦτον κατεδαφισμὸν, ἐκληρονόμησε μετὰ τῆς δουλείας τὴν πενίαν καὶ τὴν σκοτεινὴν ἀμάθειαν, πάλιν δρομησαν αὐθις εἰς τὴν νηπιότητα, εἰς ἣν ἦσαν τὰ λοιπὰ τῆς Εὐρώπης ἔθνη πρὸ τῆς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων. Ἀλλ' ἐπανακάμψωμεν εἰς τοὺς Κερκυραίους.

Ὅσα αἴτια συμβάλλουσι πρὸς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων λαῶν τῆς Ἑλλάδος, τὰ αὐτὰ συμβάλλουσι καὶ

διὰ τοὺς Κερκυραίους, ὡς ἐν γένει εἴ τι φέροι εἰς ἀσθένειαν καὶ ἔκπτωσιν ἐκείνους, ἀποτελεῖ τὰ αὐτὰ καὶ εἰς τούτους. Οἱ Κερκυραῖοι ὑπέφερον τὰς αὐτὰς μεταβολὰς σχεδὸν καὶ τὰς δυστυχίας τῶν ἄλλων λαῶν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν ἐπιδρομῆν τῶν βαρβάρων, οἱ ὅποιοι διέφθειραν πολλὰκις λαφυραγωγοῦντες τὴν Ἑλλάδα, καὶ οἱ δεσπότηται καταδουλωταὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων κατέθλιψαν διὰ πολλῶν αἰώνων τοὺς Κερκυραίους. Ἀπέσεισαν δὲ τὸν ζυγὸν τῶν βασιλείων τῆς Νεαπόλεως, κυριευόντων τῆς Κερκύρας ὀλίγον τινα χρόνον, καὶ ἀποφυγόντες τὴν τυραννίαν τῶν βαρβάρων, παρεδόθησαν ἐκούσιοι εἰς τοὺς Ἐνετοὺς κατὰ τὸ 1386 ἔτος.

Οἱ Ἐνετοὶ τὴν περίοδον τεσσάρων αἰώνων ἔχοντες τὸ κράτος, δὲν ἐπραξάν τι πρὸς βελτίωσιν οὔτε τῆς φυσικῆς, οὔτε τῆς ἠθικῆς καταστάσεως τῆς Κερκύρας, ἀλλὰ μετεχειρίσθησαν ἐξ ἐναντίας πᾶν μέσον τυραννικὸν νὰ ἀδυνατίσωσι καὶ νὰ ταπεινώσωσι τοὺς λαοὺς, περιποιούμενοι τὸ σχίσμα τῶν κατοίκων καὶ διὰ τοῦ ὠτακουσμοῦ ἀφαιροῦντες τῶν πολιτῶν τὴν ἀμοιβαίαν πίσιν· ἐξαπέστελλον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοὺς μᾶλλον ἐνδεεῖς καὶ φαυλοβιωτέρους εὐπατρίδας, νὰ πλουτίζωνται ἀπὸ τὴν δαπάνην τῶν Κερκυραίων, πωλοῦντες ἐπὶ μείζονι προσφορᾷ τὴν δικαιοσύνην. Οὕτω τὰ ἀμαρτήματα πληθύνονται ἀτιμώρητα καὶ τῶν κατοίκων τὸ ἦθος διαφθείρεται ἔτι καὶ μᾶλλον· δὲν ἐφρόντισαν παντελῶς νὰ εἰσάξουν οὔτε τὴν καλὴν γεωργικὴν, οὔτε τὸ ἐμπόριον, οὐδ' ὅτι οὐκ ἄλλο ἐπιτέχνασμα, μὴ διανοηθέντες ποτὲ νὰ ἀνακαλέσων εἰς τὴν πάτριον γῆν τὰς τέχνας, τὰ γράμματα καὶ τὴν φιλοσοφίαν· ὁ σωζόμενος τότε ὀλίγος φωτισμὸς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμῶν ἀπεσβέσθη ὅλος ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Οἱ δὲ κρατοῦντες, ἐπιμένοντες εἰς τὴν τυραννικὴν πολιτικὴν τῶν νὰ κατέχων εἰς τὴν ἀμάθειαν καὶ εἰς τὸν λήθαργον τοὺς δυστυχεῖς Γραικοὺς τῆς Κερκύρας διὰ 400 ἐτῶν, οὐ μόνον δὲν ἠθέλησαν πώποτε νὰ συστήσωσι δημόσια διδασκαλεῖα, ἀλλὰ σκοποῦντες νὰ φέρωσι πάλιν εἰς τὴν νηπιότητα καὶ εἰς τὸ οὐδὲν τὸ πλεῖστον μέρος τῶν κατοίκων, ἀγνοοῦν καὶ τὸ Ἰταλικὸν ἰδίωμα, δὲν μετέφρασαν οὔτε τοὺς νόμους τῶν εἰς τὸ ἀπλοῦν Ἑλληνικὴν, καταδικάζοντες

οὕτως ὅλον σχεδὸν τὸ πλῆθος νὰ μένη βάρβαρον, ἐπειδὴ ὁ περὶ σόστερος ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, τῶν προαστείων καὶ τοῦ ἀγροῦ ἐβυθίσθησαν εἰς τὸ σκότος τῆς ἀμαθείας, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς Ἑλλάδος. Ὀλίγος ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, τῶν ἐξόχων τοῦ τόπου ἐκδιδάσκονται τὴν Ἰταλικὴν διάλεκτον πρὸς γνῶσιν τῶν ἐνετείων νόμων, καὶ πρὸς ἐκπλήρωσιν ἀξιομάτων τινῶν ὑπὸ τὴν ἐπαγρυπνίαν τῶν διοικούντων, καὶ προσεγγίζοντες τοὺς Ἐνετοὺς μᾶλλον τῶν ἄλλων, λαμβάνουσι ἀναγκαίως μετοχὴν καὶ ἀπὸ τὰ ἦθη καὶ ἀπὸ τὰ ἐλαττώματά των. Ἐνιοὶ τούτων ἐξαποστέλλουσι τοὺς υἱοὺς των εἰς τὴν Ἰταλίαν, οἵτινες ἐκπαιδεύονται ἢ τὰ τῶν νόμων, ἢ τὴν ἱατρικὴν, καὶ ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν πατρίδα, μετέρχονται τὰ ἐπαγγέλματά των· μεταξὺ δὲ τούτων πολλοὶ ἐκπαιδευθέντες τὰ τῶν νόμων, ὄντες ἱκανοὶ ἐκ φύσεως νὰ γένωσι ῥήτορες δεξιοὶ, ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Ἐνετῶν ἐγένοντο οἱ πλείονες λάλοι, μεγαλοῤῥήμονες καὶ ἐπαινοῦντες τὰ ἐκείνων. Ἐν γένει δὲ ἡ γλῶσσα καὶ τὰ ἦθη τῶν Ἐνετῶν συνέτειναν νὰ ἀμελήσωσι τὴν σπουδὴν τῶν ἑλληνικῶν γραμμῶν, ὥστε διὰ τούτους ἦσαν ξένοι ὁ Ὀμηρος, ὁ Πίνδαρος, ὁ Σοφοκλῆς, ὁ Θουκυδίδης, ὁ Δημοσθένης καὶ οἱ ἄλλοι μεγάλοι συγγραφεῖς Ἑλλήνες. Ἡ ἀνάγνωσις βιβλίων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Ἰταλικῶν, δὲν ἔφερον εἰς αὐτοὺς ὅσην ὠφέλειαν ἠδύναντο νὰ λάβουν ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἑλληνικῶν ἀρχετύπων τοῦ ὄντως ὠραίου καὶ ὑψηλοῦ. Μὴ ὄντων δημοσίων διδασκαλείων, ἐκ τῶν ἄλλων τάξεων τῶν πολιτῶν λαλούντων ἢ τὸ ἀπλοῦν τῶν Γραικῶν ἰδίωμα, οἱ πατέρες πέμπουσι τοὺς υἱοὺς των εἰς ἄλλα κοινὰ σχολεῖα, ὅπου διδάσκονται νὰ ἀναγινώσκουν τὰ βιβλία τῆς ἐκκλησίας, ἀγνοούμενα καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους διδασκάλους. Τινὲς διδάσκαλοι, διδάσκουσι τὴν ἀρχαίαν διάλεκτον, ἀλλὰ κατὰ ἀτυχίαν ὀλίγον τὴν σπουδάζουσι. Εἶναι τέως καὶ ἄλλοι διδάσκοντες βραχὺ τι τῆς λατινικῆς διαλέκτου, τῆς ἰταλικῆς, καὶ τοῦ μαθηματικοῦ ὑπολογισμοῦ, καὶ κατὰ καιροὺς ἔρχονται ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν ἱκανῶς εἰδήμονες τῶν ἰταλικῶν γραμμῶν, καὶ διδάσκουσι τοὺς παῖδας τῶν μᾶλλον ἐξόχων τοῦ τόπου.

Ἐκ δὴ τῶν εἰρημένων δῆλον, ὅτι οἱ Κερκυραῖοι ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν Ἐνετῶν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀναλάβωσιν, οὔτε τέχνας, οὔτε γράμματα, οὔτε ἐπιστήμας, οὔτε ἐμπόριον, οὔτε ναυτικόν, οὔτε ἄλλο τι, ἀφ' ὅσα τοὺς κατέστησαν εὐτυχεῖς καὶ λαμπροὺς εἰς τοὺς καλοὺς καιροὺς τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅτι, ἀποφυγόντες τὸν φρικώδη δεσποτισμὸν τῶν βαρβάρων, δὲν ἀπέφυγον ἐν γένει, οὔτε τὴν ἀμάθειαν, οὔτε τὴν ταπείνωσιν τῶν ἄλλων λαῶν τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς τούτους τοὺς δυστυχεῖς καιροὺς τῆς ταπεινώσεως, ὅλοι οἱ Γραικοὶ ἔζησαν, ὡς δούλοι, χωρὶς μεγάλους σκοποὺς καὶ σχέδια, ἔρποντες, καὶ ζῶντες ἰδιοτρόπως, οὔτε οἰκοδομοῦντες, οὔτε προάγοντες οὔτε μεταδίδοντες τι, ἀλλ' ἐκλυτοί εἰς τὴν δυσυχίαν, διαιω-νιζόμενοι χωρὶς νὰ πληθύνωνται ὥς εἰς τοιαύτην κατάστασιν νηπιότητος, βαρβαρισμοῦ, ἀμαθείας καὶ ληθαργίας, ἀνζητῆτες νομοθέτας, πολιτικοὺς, στρατηγούς, ποιητάς, ῥήτορας, φιλοσόφους, τεχνίτας κτλ., οἳ ἦσαν πάλαι ποτὲ εἰς τοὺς καλοὺς καιροὺς τῆς Ἑλλάδος, εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς εἰ ἐζήτει καταυγάζον φῶς ἐν μέσῳ πυκνοτάτου σκότους.

Ὅμως δὲ, καθάπερ ἐν σκότει βραθείας νυκτὸς, φαίνεται ἐνίοτε καὶ παρερχόμενόν τι ἀδύνατον φέγγος, οὕτω καὶ κατὰ τοὺς δυστυχεῖς καιροὺς τῆς δουλείας τῆς Ἑλλάδος, ἐνεφανίσθησαν λαμπροὶ τινὲς ἄνδρες διὰ τὴν πολυμάθειαν καὶ διὰ τὴν γνῶσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων· μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τούτων διακριθέντων ἐπὶ τούτοις, ἀριθμοῦνται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν βιβλιοθήκην Ἀλβέρτου Φαβρικού, δεκατέσσαρες Κερκυραῖοι, καὶ ἕτερος εἰς τὸν πρῶτον διάλογον τοῦ Γρηγορίου Γυράνδου, ὧν ἰδοὺ τὰ τε ὀνόματα καὶ ποιήματα.

Πρῶτος, Ἀρσένιος Ἀρχιεπίσκοπος, ὅστις ἔζη εἰς τοὺς χρόνους Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, πεπαιδευμένος εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, καὶ εἰς τὴν εὐγλωττίαν τοῦ ἱεροῦ βήματος, συνθεῖς πολλὰ ἐκκλησιαστικὰ ποιήματα, ἐξ ὧν δύο μόνον σώζονται ἀναφερόμενα καὶ μετακομισθέντα παρὰ τοῦ Ἀλλατίου.

Δεύτερος. Γεώργιος Κουφαρᾶς Μητροπολίτης, ὅστις ὑπῆρξε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἐμμανουὴλ Κομνηνοῦ, ἐξαίρετος διὰ τὴν

σοφίαν του, πολυμάθειαν καὶ γνῶσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων· ἔγραψε περὶ τῶν διαφορῶν τῶν ἐκκλησιῶν, μὲ ὕφος ὠραῖον, καὶ κείμενον ἔγγυς τῶν ἀρχαίων.

Τρίτος. Νικόλαος Μητροπολίτης εἰδημονέστατος τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων· συνέγραψε περὶ ἱερῶν ὑποθέσεων.

Τέταρτος. Νικόλαος Σοφιανός, ἔζη εἰς τὴν 14. ἑκατονταετηρίδα, εἰδήμων τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς Γεωγραφίας. Περιέγραψεν ἐν Πίνακι τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἔλαβεν ὑπόληψιν εἰς τὴν Ῥώμην διὰ τὴν μάθησιν καὶ διὰ τὴν ἀγγλινοίαν του.

Πέμπτος. Νικόλαος Πετρήτιος ἐκπαιδευθεὶς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, μετέφρασεν εἰς γλῶσσαν λατινικὴν διάφορα συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων ἱατρῶν.

Ἑκτος. Νικόλαος Βούλγαρις, ἔζη εἰς τὴν 15. ἑκατονταετηρίδα εἰδήμων τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς Θεολογίας, συνέταξε βιβλίον, ἐπιγραφόμενον Κατήχησις ἱερά.

Ἐβδομος. Ἀλέξιος Βαρθούρος πρεσβύτερος, ἐξασκηθεὶς εἰς τὴν εὐγλωττίαν τοῦ ἱεροῦ βήματος, καὶ συντάξας λόγους εἰς τὴν τεσσαρακονθήμερον, καὶ πολλὰς ἄλλας ἱεράς ὁμιλίαις.

Ὀγδοος. Ἀντώνιος Ἐπαρχος ἔζη εἰς τὴν 15. ἑκατονταετηρίδα· ἀνὴρ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων εἰδημονέστατος καὶ πολλοῦ ἀξίος· ἔγραψε πεζῆ καὶ ἐν ἔπαισι ὡς φιλόσοφος περὶ διαφορῶν ὑποκειμένων, καὶ ἐδίδαξεν εἰς τὴν Ἰταλίαν τὰ ἑλληνικὰ.

Ἐννατος. Ματθαῖος Αὐάριος, κατὰ τὴν αὐτὴν ἑκατονταετηρίδα, πολυμαθὴς, καὶ τῶν ἑλληνικῶν σφόδρα ἐχόμενος.

Δέκατος. Ἰωαννίκιος Καρτάνος πρεσβύτερος, εἰδήμων τῶν ἑλληνικῶν, πάσης ἱεράς ὕλης, καὶ τῆς ἱατρικῆς· συνέταξε λόγους καὶ τρία ἕτερα ποιήματα, ὧν τὸ μὲν ἐπιγράφεται, ἄνθος, τὸ δεύτερον, ἱατροσόφιον, τὸ δὲ τρίτον ἐκθεσις τοῦ θεοῦ καθήκοντος.

Ἐνδέκατος. Φραγκίσκος Προσαλέντης, πολυμαθέστατος, συνέταξε βιβλίον περὶ παραδόσεων τῶν Γραικῶν.

Δωδέκατος. Μιχαὴλ Ἐπαρχος, καλὸς διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων συναριθμεῖται μεταξὺ τῶν Γραικῶν συγγραφέων, ἀλλὰ δὲν μνημονεύεται τι ποίημα τοῦ αὐτοῦ.

Δέκατος τρίτος. Πέτρος Ἀρκούδιος ἱερεὺς, διδάσκαλος τῆς θεολογίας καὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς κατ' αὐτὸν ὦν ἐγκρατέστατος, ὡς καὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Ἐπαγγελόμενος τὸ δόγμα τῶν Λατίνων, ἐπέμφθη παρὰ Κλήμεντος ὀγδόου εἰς τὴν Ῥωσίαν νὰ εἰρηνεύσῃ σκάνδαλα τινὰ τῆς θρησκείας· ἔλαβεν ὑπόληψιν διὰ τὴν μάθησιν καὶ τὴν ἀγχίνοιάν του, ἀπὸ πολλὰ λαμπρὰ ὑποκείμενα εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ συνετάξατο διάφορα ποιήματα περὶ τῶν διαφορῶν τῶν Γραικῶν καὶ Λατίνων, καὶ περὶ πολλῶν ἄλλων ὑποθέσεων.

Δέκατος τέταρτος. Σκοῦφος, εἰδήμων τῶν ἑλληνικῶν, συντάξας καὶ ῥητορικὴν πραγματείαν.

Δέκατος πέμπτος. Ἀντώνιος Στρατηγὸς κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς τελευταίας ἑκατονταετηρίδος, ἐκπαιδευθεὶς τὴν κατ' αὐτὸν φιλοσοφίαν, τὴν θεολογίαν, καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα· ὑπῆρξε διδάσκαλος τοῦ ἑλληνικοῦ Κωττουιανοῦ φροτιστηρίου εἰς τὸ Πατάβιον. Δημήτριος Προκόπιος ποιεῖται μνήμην τούτου εἰς τὸν κατάλογον τῶν πολυμαθῶν Γραικῶν, ἐμβεβλημένον εἰς τὴν ἑλληνικὴν βιβλιοθήκην τοῦ Φαβρικίου, ἀλλὰ δὲν ἀναφέρει τὰ συγγράματά του· ἐγὼ γινώσκω μόνον ἓν ἐπίγραμμα τούτου, εὐρισκόμενον εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐγκυκλοπαιδεῖαν.

Παρὰ τούτους τοὺς Κερκυραίους, καὶ ἕτερον πρεσβύτερον καλούμενον Μίλιαν, ὅστις συνέθετο διδαχὰς εἰς τὴν τεσσαρακονθήμερον, καὶ ἐδίδαξε τὰ ἑλληνικὰ εἰς τὴν Ἰταλίαν, πολλοὶ ἄλλοι Κερκυραῖοι, ἄνδρες σοφοὶ καὶ πολυμαθεῖς, διδάσκαλοι τῶν ἑλληνικῶν, συνέγραψαν περὶ ποικίλων ἱερῶν ὑποθέσεων, καὶ πολυτρόπου μαθήσεως, ἀλλὰ δι' ἔλλειψιν καιροῦ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐρευνήσω εἰς τοὺς συγγραφεῖς περὶ τῶν ποιημάτων αὐτῶν.

Λεῖπεται νῦν νὰ εἴπω περὶ δύο ἄλλων Κερκυραίων, ὧν τὰ ὀνόματα διαβοῶνται εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, γνωστὰ ἔτι καὶ παρὰ τοῖς λογίοις τῶν πεφωτισμένων ἔθνῶν. Ἐννοεῖ πᾶς τις, ὅτι ὁ λόγος περὶ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου καὶ Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη, οἱ δὲ ὑπῆρξαν καλωπισμὸς τῆς πατρίδος των, καὶ παντὸς τοῦ γένους.

Οἱ ἀρτίως εἰρημένοι συμπολιταὶ των, ἐγεννήθησαν σχεδὸν ὅλοι κατὰ ἀτυχίαν εἰς ἐποχὰς προλήψεων, καὶ προκαταγνώσεων θρησκείας, ἐπιπολαζουσῶν ἤδη εἰς πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, καθ' ἃν χρόνον καὶ οἱ νῦν πεπαιδευμένοι λαοὶ κατεσφάττοντο περὶ ὀνομάτων καὶ ἀκαταλήπτων θεολογικῶν ἀμφισβητήσεων· τούτου ἕνεκα καὶ οἱ σοφοὶ αὐτοὶ Κερκυραῖοι συρόμενοι ἀπὸ τὰς κατ' αὐτοὺς προκαταγνώσεις, κατέβαλον πᾶσαν εὐφυΐαν, πολυμάθειαν, καὶ πολύτιμον εἰδημοσύνην τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων (ἐξηρημένον τινῶν) πρὸς σύνθεσιν βιβλίων, διακωιδιζόντων ἄλογον ἐνθουσιασμόν, ἀπόβλητον ἀπὸ τὴν ἀγίαν ἡμῶν πίστιν καὶ διεγειρόντων μίσος καὶ ὀργὴν κατ' ἀλλήλων μᾶλλον, ἢ φωτισμόν εἰς τὸ γένος.

Ἀλλὰ καίτοι μὴ συμβαλόντες πρὸς ἐπίδοσιν τῆς φιλοσοφίας, διέσπειραν ὅμως εἰς τὸ γένος τὴν γνῶσιν τῶν γραμμάτων, συντείναντες σφόδρα πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης.

Ὁ δὲ Βούλγαρις Εὐγένιος καὶ Νικηφόρος ὁ Θεοτόκης ἐγεννήθησαν εἰς καιροὺς πεφωτισμένους, καθ' οὓς ἡ φιλοσοφία εἰς τὴν Εὐρώπην καταπολεμήσασα τὰς προτογνώσεις, ἀπεδίωξε τῶν ἐπιστημῶν τοὺς σχολαστικοὺς τύπους, καὶ τὰ ἄτοπα καὶ ἀνυπόστατα συστήματα, θεμελιώσασα ἀντὶ τούτων τὴν ἀναλυτικὴν μέθοδον προσηλωμένην εἰς τὴν παρατήρησιν καὶ εἰς τὴν πείραν, δι' ἧς μεθόδου μεταβαίνουσα ἀπὸ ἐγνωσμένων τινῶν εἰς τὰ ἄγνωστα, ἀνακαλύπτει τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὰς γενικὰς ἀρχὰς τῶν ἐπιστημῶν κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ οἱ πρῶτοι ἄνδρες τῆς Γαλλίας ὠφελοῦμενοι ἀπὸ τὰς ὑψηλὰς ἰδέας Βάκωνος τοῦ Οὐρουλαμίου, ἀποφαινομένου τὸ ἀνθρώπινον ἐπιστητὸν οὐχὶ κατὰ τμήματα περιορισμένον ἄσχετα πρὸς ἄλλα, ἀλλὰ κλάδους ἐνὸς δένδρου, συνήθροισαν ἅμα πᾶσαν γνῶσιν τεχνῶν, ἐπιστημῶν, γραμμάτων, κτλ. συνταξάμενοι τὸ μέγα ποίημα τῆς ἐγκυκλοπαιδείας.

Οἱ δύο τελευταῖοι Κερκυραῖοι, παρέλαβον κατ' εὐτυχίαν τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ γράμματα διὰ τῆς φιλοσοφικῆς μεθόδου τῆς ἀναλύσεως, διὸ καὶ σφόδρα ἐπιδόντες, ὑπῆρξον ἱκανοὶ νὰ συνθέσωσι ποιήματα ὠφελιμώτατα εἰς ὅλον τὸ γένος.

Ὁ Εὐγένιος ἐξέδωκεν ἑλληνιστὶ ἐν ποίημα, καλούμενον παρ' αὐτοῦ λογικὴ περιέχον ὅλας τὰς ἀρχὰς τῆς παλαιᾶς καὶ νεωτέρας φιλοσοφίας, τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπιδόσεως τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς, βαθεῖαν πολυμάθειαν, καὶ ἄλλα ἀναγκαιότατα πρὸς φωτισμὸν, καὶ ἔμπνευσιν τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ εὐγενοῦς φρονήματος. Μετέφρασε τὸν Οὐίγγλιον ἐν ἑξαμέτροις ἔπεσιν ἑλληνικοῖς, ὅπου διαλάμπει ἀκριβῆς κρίσις, μετὰ πλατυτάτης γνώσεως τῶν ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν γραμμάτων, καὶ ἀποδείκνυται προφανῶς δι' ἀναμφηρίστων λόγων, ὅτι τὰ λατινικὰ εἶναι ἀντιγραφή καὶ ἴσον τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων· παρὰ ταῦτα συνετάξατο καὶ ἄλλα πολλὰ σοφὰ ποιήματα, καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον καὶ εἰς τὸ ἐνεστώτῳ ἑλληνικὸν ἰδίωμα, κριθέντα ἄξια ἐγκωμίων ἀπὸ τοῦς λογίους ἀνδρας, καὶ ἀποφέροντα τὴν εὐγνωμοσύνην ὅλου τοῦ γένους.

Μεταξὺ δὲ τούτων, τὸ περὶ ἀνοχῆς, ἐτιμήθη κατ' ἐξοχὴν παρὰ τῶν φιλοσόφων τῆς Εὐρώπης· τέως ἐπὶ πολλῶν διδάξας εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν φιλοσοφίαν διὰ τῆς ἐντελοῦς μεθόδου, διέσπειρε φωτισμὸν εἰς τὸ γένος, καταστήσας καὶ πολλοὺς ἀκροατὰς τοῦ ἀξίου εἰς τὰ γράμματα.

Ὁ Θεοτόκης συνέθετο πραγματείαν ἑλληνιστὶ περὶ φυσικῆς, περιέχουσαν τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς ἐπιστήμης ταύτης, πρὸς δὲ καὶ ὁδὸν μαθηματικῆς, κατὰ τὴν μέθοδον τῶν λαμπρῶν μαθηματικῶν τῆς Εὐρώπης, καὶ πολλὰ ἄλλα σοφὰ καὶ ὠφέλιμα ποιήματα.

Εἰσήγαγεν ὁ πρῶτος εἰς τὴν εὐγλωττίαν τοῦ ἱεροῦ βήματος τὰς ἀρχὰς τῆς φιλοσοφίας κατὰ τὸν Μασσιλῶν καὶ ἄλλους πρεσβυτέρους σοφοὺς τῆς Γαλλίας, ἐδίδαξε τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ εἰς ἄλλους τόπους τῆς Ἑλλάδος, καὶ κατέστησεν ἀκροατὰς ἀξίους εἰς τὰς ἐπιστήμας.

Οὗτοι οἱ δύο λαμπροὶ ἄνδρες, εἰσαγαγόντες οἱ πρῶτοι τὴν φιλοσοφίαν, τὰς ἐπιστήμας, καὶ τὴν ἀληθῆ μέθοδον τῆς δημοσίου κατὰ τὰς ἐπιστήμας παιδείας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπολαμβάνονται γενικῶς μεταξὺ τῶν ἐξόχων τοῦ γένους. Μετὰ τὸ μέσον τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, πολλοὶ Κερκυραῖοι ἐπέδωκαν εἰς

τὰ ἰταλικά γράμματα, ἀλλ' ἀγνοοῦντες τὴν πατρῶαν φωνὴν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διασπείρουν φωτισμὸν εἰς τὸ γένος, οὔτε νὰ συντείνωσι πρὸς τὸν πολιτισμὸν του, ἢ διὰ τῶν ἰδίων ποιημάτων ἢ διὰ μεταφράσεων ξένων ὠφελίμων.

Πολλὰ συντείνει πρὸς ὠφέλειαν, οἱ Γραικοὶ νὰ ἐκπαιδεύωνται εἰς τὰς γλώσσας τῶν εὐπολιτεῦτων ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης, εἶναι ὁμῶς ἄφραστον πρὸς τὴν παιδείαν καὶ δόξαν τοῦ γένους ἅπαντες νὰ καταγίνωνται μετὰ σπουδῆς εἰς τὰ ἑλληνικά, καὶ νὰ γράφωσιν εἰς τὴν πατρικὴν τῶν δάλεκτον.

Ἄν Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις, Νικηφόρος ὁ Θεοτόκης, καὶ ἄλλοι πολλοὶ σοφοὶ τῆς Ἑλλάδος ἔγραφον εἰς ξένας διαλέκτους, τὸ γένος δὲν ὠφελείτο ἀπὸ τὰ συγγράμματά των, καὶ τὰ ὀνόματά των ἦσαν ἤδη παραδεδομένα εἰς ταφὴν τῆς λήθης, ἐπειδὴ τὰ ποιήματά των δὲν συνέτεινον κατ' οὐδὲν πρὸς τὴν παιδείαν τῶν Ἑλλήνων.

Δ. Κ. Α.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΕΩΣ.

Ἐκ τῶν ἀνεκδότων ἐπιστολῶν Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρως τινὲς ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ ἐν Κερκύρα ἐκδιδομένῳ περιοδικῷ συγγράμματι ὁ Φοῖνιξ κατὰ τὸ 1853-4 ἔτος (φυλλάδ. Υ. ΙΑ'. ΙΒ'. καὶ Α'. τοῦ β'. ἔτους)· αἱ δὲ λοιπαὶ, ἕνεκα τῆς παύσεως τοῦ Φοῖνικος, ἔμειναν ἀδημοσίευτοι.—Τὰς ὑπολειπομένας ταύτας ἐπιστολάς ἐνταῦθα δημοσιεύομεν, ἐπιμελείᾳ τοῦ καὶ τὰς πρώτας ἐκδώσαντος Κ. Μ. Ἰδρωμένου, στοχαζόμενοι ὅτι καὶ τὰ καθέκαστα τοῦ βίου τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ἔχουσι πρὸς τοὺς θαυμάζοντας αὐτοὺς οὐ μικρὸν τὸ ἐνδιαφέρον.

Η'.

1786. 5 Αὐγούστου.—Αὔθωρεϊ, οἴκωθεν.

Φίλιπτατέ μοι Ἀνεψιέ. (*)

Ἐχάρην εἰς τὸν ἐρχομὸν σου ὁμοῦ καὶ τοῦ ἐξαδέλφου σου Δη-

(*) Διευθύνεται ἡ ἐπιστολὴ αὕτη πιθανῶς ἐκ Χερσονῶς πρὸς ἕνα τῶν υἱῶν τοῦ Σπυρίδωνος Βαλσάμου ἐξαδέλφου τοῦ Εὐγενίου.

μητρίου. Ἀνάγκη εἶναι νὰ ἐκτελέσετε αὐτοῦ τὰς διωρισμένας ἡμέρας· οἱ νόμοι εἶναι κοινοὶ, καὶ ἀπαραίτητοι. Ἐκεῖνο μόνον σὰς παραγγέλλω νὰ ζῆτε εὐθυμοὶ καὶ ὑπομονητικοὶ εἰς τὰς ἡμέρας αὐτὰς τῆς κουαραντίνας, νὰ φυλάττεσθε ἀπὸ κρύωμα καὶ νὰ μετριάξετε εἰς τὴν τροφήν. Ἡ παράβασις καθ' ἑνὸς ἀπὸ τὰ τρία ταῦτα κεφάλαια ἡμπορεῖ νὰ σὰς προξενήσῃ κάμμιαν νόσον, εἰς καιρὸν μάλιστα ὁποῦ νοσήματα εἰς τὸν τόπον δὲν ἀπολείπουσιν. Εἴτε χρειάζεσθε, γράψτε μοι, καὶ τὸ γράμμα σας στείλετέ το διὰ τοῦ Σ.ρ Γεωργίου Μπάου, ὅστις ὡς φίλος μου, θέλει δεῖξει πρὸς ὑμᾶς πᾶσαν περιποίησιν Ἰγιάινετε. Ὁ ὑμέτερος

Ἀρχιεπίσκοπος Εὐγένιος.

Θ'.

Ἐκ Χερσῶνος, Ἰουνίου 4[18 - 1787.

Πανοσιώτατε ἐν Ἀρχιμανδρίταις Κύριε Δαμασκηνέ Ὁμῆρε, Πατριαρχικῆ Ἐξαρχε ἀξιοπρεπέστατε, προσφιλέστατέ μοι, εἴης ὑγιάινων, καὶ στηριζόμενος ἐν γῆρει πίονι.

Τί κάνεις, ἀδελφὲ, ὕστερα ἀπὸ τόσον καιρὸν σιωπῆς ἀμοιβαίας; πῶς ἔχεις; πῶς διάγεις; πῶς εὐρίσκεσαι; - ὑγιάινεις; - κἀγὼ - γηράσκεις; — κἀγὼ ἐτοιμάζεις τὰ πρὸς τὴν ἔξοδον; - κἀγὼ λυπᾶσαι νὰ ἀφήσῃς τὴν γῆν, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς; - ὄχι ἐγώ. Ἔως πότε νὰ τραβοῦμεν τὸ κακὸν τοῦτο δερμάτι, κυλιόμενοι εἰς ταύτην τὴν λάσπην καὶ εἰς τοῦτον τὸν βόρβορον; καιρὸς εἶναι νὰ τὸ ἀποθέσωμεν. Αὐτὸ ἄς μένῃ ἐδῶ κάτω, ἡμεῖς ἄς πτερωθῶμεν διὰ τὰ ἄνω. Ὁ πηλὸς εἰς τὸν πηλὸν, ἐξ οὗ ἐλήφθη τὸ πνεῦμα εἰς τὸν Δημιουργὸν, ἐξ οὗ ἐνεπνεύσθη. Ἡ ἔως τώρα ζωὴ μας ἦτον ἕνας θάνατος. Ὁ μετ' οὗ πολὺ θάνατός μας εἶναι μία ἀληθινὴ ζωὴ. Ἐδῶ ταλαιπωρία καὶ θλίψις, ἄλλη μετ' ἄλλην, ἐκεῖ ἄνεσις καὶ χαρὰ εἰς αἶδι διαμένουσα. Ἐδῶ εἰς τὴν ξενιτειάν, ἐκεῖ εἰς τὴν πατρίδα· ἀλλὰ τὸ φορτίον τὸ βαρὺ καὶ δυσβάστακτον, ὑφ' ὃ κατακαμπτόμενοι τρέμομεν, τί τὸ κάνομεν; - Νὰ τὸ ρίψωμεν ἐπάνωθέν μας; ἄρά γε δυνάμεθα; - ναί, ἐὰν θελήσωμεν, πάν-

τα ἰσχύομεν ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι ἡμᾶς Χριστῷ. - Ἀλλ' οὐδὲν ἀγαθὸν διὰ παντός βίου ἐπράξαμεν Ἀχ! - ἀλκυθῶς Ἀλλ' ἡμεῖς, οὔτε εἰς τὴν ἐνδεκάτην φθάσαντες, δὲν ἀπελπίζομεν τὴν σωτηρίαν. Ἡμεῖς ἐλπίζομεν νὰ σωθῶμεν δωρεάν, χάρισμα, ὄχι διὰ τὰ ἔργα μας, τὰ ἄξια πάσης κολάσεως, ἀλλὰ διὰ τοὺς μεγάλους οἰκτιρισμοὺς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ διὰ τὸ ἄπειρον αὐτοῦ ἔλεος. - Ἀδελφὲ, σὲ ἀρέσει τοῦτό μου τὸ τροπάριον; τοῦτο εἶναι ἐξαποστειλάριον, τοῦτο εἶναι ἕνα κύκκιον ἄσμα. Ἀπὸ τὴν ἀπόκρισίν σου θέλει μάθω ἂν σὲ ἀρέσῃ. Ἐγὼ τὸ ἔψαλα, καὶ θέλω τὸ τερετίζω ἕως τῆς ἐσχάτης μου ἀναπνοῆς. Βάστα μου τὸ ἴσον.

Ὁ εἰλικρινὴς φίλος ὡς ἀδελφός

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Εὐγένιος.

Ο ΚΟΛΛΞ.

(κατὰ Θεόφραστον) (1).

Ἡδύνατό τις νὰ θεωρήσῃ τὴν κολακείαν ὡς μίαν αἰσχροὺν συνομιλίαν σκοπεύουσαν τὸ συμφέρον τοῦ κολακεύοντος. Ἐάν ποτε ὁ τοιοῦτος κόλαξ σὲ συνοδεύσῃ εἰς τι μέρος, καθ' ὃδὸν σὲ λέγει· «Βλέπεις πῶς πάντες οἱ ἄνθρωποι ἔχουσι τὰ ὄμματα ἐστρέμμενα πρὸς σὲ; τοῦτο δὲν συμβαίνει εἰς οὐδένα τῶν ἄλλων πολιτῶν. Χθὲς ἀντήχει ἡ Πλατεία (*) ἀπὸ τοῦς ἐπαίνους σου· διότι ἐκάθηντο ἐκεῖ τριάκοντα ἄνθρωποι, καὶ ἐνέπεσε λόγος, τίς ἦτο τῶν πολιτῶν ὁ ἀγαθώτερος· πάντες ἤρχιζον ἐκ τοῦ ὀνόματος σου καὶ ἐτελείονον εἰς αὐτό» προσθέτει καὶ πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα. Προθυμοποιεῖται ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὸ φόρεμά σου καὶ τὴν παραμικρὰν κροκίδα ἢ χνούδιον· καὶ εἰ μὲν ὁ ἄνεμος ἐπέτασε κἀνὲν ἄχυρον ἐπὶ τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς σου ἢ τῶν γενεῶν σου, τὸ ἐπαίρει εἰς τὰς χεῖράς του, καὶ σὲ τὸ δείχνει, καὶ χαμογελῶν σοὶ λέγει· «Βλέπεις; δύο ἡμέραι εἶναι ἀφ' οὗ δὲν σὲ εἶδον, καὶ τὰ γένειά σου ἐλεύκαναν· καὶ ὁμοῦς ἔχεις, ὡς πρὸς τὴν ἡλι-

(1) Θεόφρ. Χαρακτῆρ. Κεφ. Β. ἐκδ. Κοραῆ.

(*) Λέγω οὕτω ἀντὶ στοῦς.

«κίαν σου, πλειότερας παρά πάντα άλλον μελαίνας τρίχας.»

Ἐὰν ἐπιχειρήσης νὰ διηγηθῆς τι, ἐπιβάλλει σιωπὴν εἰς τοὺς παρεστῶτας, καὶ ἐγκωμιάζει τοὺς λόγους σου ὥστε νὰ τὸν ἀκούης· καὶ ἅμα παύσης, κραυγάζει, Κάλλιστα! Καὶ ἂν εἴπῃς καὶ ἀσεισμόν τινα ψυχρὸν, γελᾷ, καὶ ἐπιθέτει τὸ ἔνδυμά του εἰς τὸ στόμα ὡσανεὶ ἐξεκαρδίζετο ὑπὸ τοῦ γέλωτος· καὶ ὅσους σ' ἀπαντῶσιν εἰς τὸν δρόμον, τοὺς εἰδοποιεῖ νὰ παραμερίσωσιν ἕως ὅτου περάσῃ ἡ *Ἀύθεντία* σου. Ἀγοράζει μῆλα καὶ ἀπίδια διὰ νὰ τὰ φέρῃ εἰς τὰ παιδιά σου· καὶ ἔχει τὴν φροντίδα νὰ τὰ διαμοιράσῃ εἰς αὐτὰ ἔμπροσθέν σου· καὶ ἄφ' οὗ τὰ ἀσπασθῇ, νὰ εἴπῃ «Ἀγαθοῦ πατρὸς βλαστάρια!» Καὶ ὅταν ἀγοράσῃς ὑποδήματα καὶ τὰ δοκιμάζῃς, αὐτὸς λέγει ὅτι τὸ πόδιόν σου εἶναι εὐρυθμότερον τοῦ καλαποδίου. Ὅσάκις ὑπάγεις νὰ ἐπισκεφθῆς τινὰ, αὐτὸς προτρέχει ὅπως σὲ ἀναγγεῖλη, καὶ ἐπιστρέψας πάραυτα, λέγει· Σὲ ἀνήγγειλα. Εἶναι καλὸς νὰ δράμῃ ἀσθμαίνων καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν, ἵνα ὀψωνήσῃ καὶ πράγματα ἀποβλέποντα μόνον τὰς γυναῖκας. Καὶ ὅταν δίδῃς γεῦμα, πρῶτος αὐτὸς ἐπαινεῖ τὸν οἶνόν σου· καὶ παραστεκόμενος λέγει· «Χωρὶς ὄρεξιν τρώγεις». Ἐπειτα ἐπαίρει τὸ κομμάτιον ἐκλεκτὸν ἀπὸ τὰ παρατιθέμενα, καὶ σοὶ τὸ προσφέρει ὡς ἐξαίρετον· σ' ἐρωτᾷ καὶ ἂν κρυδῆς, καὶ θέλῃς καὶ ἄλλο σκέπασμα· ἢ καλωσύνη του φθάνει, ὥστε νὰ σὲ σκεπάσῃ καὶ ὁ ἴδιός. Καὶ ἐν ᾧ σοὶ κάμνει αὐτὰς τὰς περιθάλψεις, κύπτει καὶ σ' ὀμιλεῖ εἰς τ' αὐτίον· ἔὰν δὲ λαλῇ πρὸς τοὺς ἄλλους, τὸ βλέμμα του εἶναι ἐστηλωμένον εἰς ἐσέ. Ἐν δὲ τῷ θεάτρῳ, ἀρπάζει ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ δούλου τὸ προσκεφάλαιον, ἵνα σοὶ τὸ ὑποστρώσῃ αὐτός. Ὅσάκις πρόκειται περὶ τῆς οἰκίας σου, αὐτὸς γνωμοδοτεῖ ὅτι αὐτὴ ἔχει ὡραίαν ἀρχιτεκτονικὴν. Ἄν πῆσῃ λόγος περὶ τοῦ ἀγροῦ, διαβεβαίει ὅτι εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ καλλιεργηθῇ καὶ φυτευθῇ κάλλιον. Περὶ δὲ τῆς εἰκόνας σου λέγει ὅτι εἶναι πανομοίᾳ τῷ προτοτύπῳ. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, ὁ χαρακτήρ τοῦ κόλακος συνίσταται εἰς τὸ νὰ λέγῃ καὶ πράττῃ πᾶν ὅ, τι νομίζει δυνάμενον νὰ τὸν καταστήσῃ ἄρεσόν.

Π. ΛΑΖΑΡΟΣ.

ΤῶΝ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ

ὑπὸ

Σ. Ε. ΛΟΒΕΡΑΟΥ

Δόκτορος τὰ νομικὰ, δικηγόρου.

Ἡ ἱστορία τῶν Ἰονίων νήσων, μέρος ἀξιόλογον ἀποτελοῦσα τῆς καθόλου ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἀποβαίνει τοσοῦτον μᾶλλον ἀξιωμαλέητος καθόσον αἱ τύχαι τοῦ περιφανοῦς τούτου λαοῦ παριστῶσι μοναδικὸν ἴσως παράδειγμα καρτερίας καὶ φιλοπατριμοῦ εἰς τὰς παγκοσμίους, δέλτους τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων.

Πρὸ δεκαετηρίδος εἰς μελέτην τοιαύτην ἐνοκλήσας ὁ συγγραφεὺς, ἠδυνήθη, διὰ πόνου πολλοῦ καὶ χρόνου μακροῦ καὶ δαπάνης οὐ μικρᾶς, νὰ περαιώσῃ τὸ πλείστον τῆς περισπουδάστου συγγραφῆς, καὶ βαίνων ἤδη εἰς τὴν δημοσίευσίν της, ν' ἀναπληρώσῃ μέγα κενὸν τῆς καθολικῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Λαδὸς ἄνευ ἱστορίας δὲν καταλέγεται μεταξὺ τῶν ἐθνῶν· εἶνε ἄξιος περιφρονήσεως. Ἄλλ' ἔθνος ἡ ἱστορία τοῦ ὁποίου πληροὶ δόξης τὴν ἀνθρωπότητα, νὰ ῥαθυμῇ εἰς τὴν σύνταξιν καὶ ἐκμάθησιν αὐτῆς, ἄξιον καθίσταται τῆς μεγίστης κολάσεως.

Εἰς ἐπτὰ δὲ βίβλους διαίρέσας τὴν ὕλην κατέταξεν αὐτὴν ὡς ἔπεται·

Βίβλος πρώτη, περιέχουσα τὴν στατιστικὴν τῶν νήσων.

Δευτέρα, τὴν ἀρχαιολογίαν αὐτῶν.

Τρίτη, τὰς παραδόξους τῶν λαῶν τούτων τύχας ἐκ τῶν μυθολογικῶν αἰώνων μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν κατακτήσεως των.

Τετάρτη, τὴν διαρκούσης τῆς ἐνετοκρατίας ἐξιστόρησιν.

Πέμπτη, τὴν ἐκ τῆς ἀπελάσεως τῶν Ἐνετῶν μέχρι τῆς παρσιανῆς συνθήκης τοῦ 1815.

Ἑκτη, τὴν ἐντεῦθεν ἱστορίαν ἄχρι τῶν κατὰ τὸ 1848 ἐπενεχθεισῶν συνταγματικῶν μεταρρυθμίσεων.

Ἡ δὲ *ἑβδόμη* καὶ ὑστάτη βίβλος ἐξιστορεῖ τὸ τραγικὸν δράμα τῶν κατὰ τὸ 1848 καὶ 1849 ἐν Κεφαλληνίᾳ στάσεων, καὶ τὸν ἐντεῦθεν μέχρι τοῦ 1855 συνταγματικὸν βίον τῶν νήσων.

Ἐκάστη βίβλος εἰς ὄγδοον δημοσιευομένη ἐξ εἰκοσι περίπου τυπογραφικῶν φύλλων σύγκειται. Τιμᾶται δὲ τὸ σύνολον ἀντὶ μιᾶς καὶ ἡμισίας ἀγγλικῆς στερλίνας λίτρας, ἀποτισομένης ἡμισίας μὲν κατὰ τὴν διανομὴν τῆς πρώτης βίβλου, ἡμισίας μετὰ τὴν παραλαβὴν τῆς τρίτης, τῆς δὲ ἑτέρας ἡμισίας κατὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς ἕκτης.

Κατ' Ἰούλιον τοῦ 1858, ἐν Γαλατσίῳ τῆς Δακίας.

ΤΙΜΗ ΕΤΗΣΙΑΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

προπληρωτέα

Διὰ τὸ ἐσωτερικὸν δίσηλα 2

Διὰ τὸ ἐξωτερικὸν   »   2 1/2

Διὰ τοὺς ἐν Δακίᾳ καρπόβολα 4

Αἱ συνδρομαὶ γίνονται παρὰ τῷ ἐκδότη.